

Svenska PEFC ek för

Svenska PEFC:s certifieringssystem för uthålligt skogsbruk

PEFC SWE 001:4

Publik konsultation 2015-11-09 – 2016-01-11

PEFC arbetar för ett hållbart skogsbruk med hänsyn tagen till miljö, produktion och sociala krav.

PEFC-logotypen finns på produkter som kommer från ett skogsbruk som uppfyller dessa krav.

Främjande av
uthålligt skogsbruk.

www.pefc.se

Dokumentnamn:	Svenska PEFC:s certifieringssystem för uthålligt skogsbruk	
Dokumenttitel:	PEFC SWE 001:4	
Godkänt av:	Svenska PEFC	Datum:
Godkänt av:	Internationella PEFC	Datum:
Publicerat:		Datum:
Övergångsperiod:	Ett år från och med	Datum:
Giltigt till:		Datum:

1	Introduktion.....	5
1.1	PEFC i Sverige	5
2	Omfattning	5
3	Giltighet och övergångsregler	6
4	Referenser	6
5	Dokumentstruktur.....	7
6	Definitioner.....	7
7	Skogsbruk i Sverige.....	8
7.1	Svensk skog i siffror	8
7.2	Skogspolitiken.....	10
7.3	Lagar och förordningar av särskild betydelse för PEFC:s certifieringssystem	12
7.3.1	Skogsvårdslagen	12
7.3.2	Miljöbalken i skogen.....	13
7.3.3	Timmerförordningen	14
7.3.4	Egendomsskydd och allemansrätt.....	14
7.3.5	Diskrimineringslag	14
7.3.6	Kulturmiljölagen	14
7.3.7	Arbetsmiljölagen	14
7.3.8	Renäringslagen – en rättighet för samerna, Sveriges ursprungsbefolkning	15
7.3.9	Jordabalken i skogen	15
7.3.10	Lagen om skydd mot olyckor.....	15
7.3.11	Jaktlagen i skogen.....	15
7.3.12	Skattelagstiftning i skogen.....	15
7.3.13	Konkurrenslagstiftning	15
7.4	Myndigheter	16
7.4.1	Skogsstyrelsen	16
7.4.2	Naturvårdsverket.....	16
7.4.3	Arbetsmiljöverket	16
7.4.4	Diskrimineringsombudsmannen	16
7.4.5	Swedac.....	16
7.4.6	Konkurrensverket	16
7.4.7	Länsstyrelsen	16
7.4.8	Havs- och vattenmyndigheten	17
7.4.9	Vattenmyndigheterna	17
7.4.10	Sametinget.....	17
7.5	Samhällsstyrningens kvalitet	17
7.6	Övervakning.....	18
7.6.1	Skogarnas tillstånd och förändringar	18

7.6.2	Miljö, sociala frågor samt produktion i skogsbruket.....	18
7.6.3	Andra statistikområden.....	18
7.7	Forskning och utveckling.....	18
8	Det svenska PEFC-systemet.....	19
8.1	Organisation.....	19
8.1.1	Svenska PEFC, ekonomisk förening.....	19
8.1.2	Ackreditering.....	19
8.1.3	Certifieringsorganisationer.....	19
8.2	Genomförande.....	20
8.2.1	Skogsbrukscertifiering.....	20
8.2.2	Entreprenörscertifiering.....	20
8.2.3	Certifiering direkt eller i grupp.....	20
8.2.4	Spårbarhetscertifiering.....	21
8.3	Logolicenser.....	21
9	Undantag från standardkrav.....	21
10	Förändrade förutsättningar.....	22
11	Svensk lagstiftning.....	22
12	Offentlighet.....	22
13	Tvister.....	22
13.1	Anvisning för lösning av tvister.....	22
13.2	Ansökan om lösning av tvister.....	23
13.3	Organisering av svenska PEFC:s tvistenämnd.....	23
13.4	Tvistenämndens arbete.....	23
Bilaga A	ILO-konventioner och rekommendationer.....	24
Bilaga B	Begrepp och definitioner.....	25
Bilaga C	Policy för balans mellan Skogsbruk och Rennäring.....	33
Bilaga D	Svenska proceduren för utarbetande av PEFC-skogsstandard.....	37

1 Introduktion

Hållbar utveckling är att tillgodose dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina. Hållbar utveckling bygger på tre delar som är ömsesidigt beroende av varandra; miljöhänsyn, socialt ansvar och ekonomisk tillväxt.

Certifiering av skogsbruk och efterföljande industriled är ett sätt att påvisa ett uthålligt skogsbruk för samhället och den globala marknaden. PEFC (Programme for the Endorsement of Forest Certification schemes) bildades 1999 på initiativ av skogsägarrörelsen i Europa. Syftet är att med trovärdig tredjepartscertifiering som grund tillhandahålla marknaden certifierade skogsbaserade produkter.

Ett PEFC-certifieringssystem för uthålligt skogsbruk innebär att:

Skogsbruket ska ge en uthållig avkastning

Skogen och skogsmarken ska utnyttjas effektivt och ansvarsfullt så att den ger en uthålligt god avkastning. Skogsproduktionens inriktning ska ge skogsägaren frihet och eget ansvar att själv besluta om användningen av vad skogen producerar.

Skogsbruket ska ta hänsyn till naturmiljön

Skogsbruket ska ta hänsyn till natur- och kulturmiljöer i skogen så att till exempel biologisk mångfald och god vattenkvalitet kan bevaras och värdefulla kulturmiljöer i skogen inte förstörs.

Skogsbruket ska ta sociala hänsyn

Skogsbruket ska ta hänsyn till rennärning, allemansrätt, äganderätt och landsbygdsutveckling. Skogsbruket ska också vara en bra arbetsplats med reglerade anställningsförhållanden, god arbetsmiljö, bra arbetsorganisation och lämplig kompetens. Skogsbruket ska ha reglerande avtalsförhållanden mellan uppdragsgivare och uppdragstagare.

1.1 PEFC i Sverige

Svenska PEFC ek. för. bildades 2000 i syfte att utveckla en standard för uthålligt skogsbruk i Sverige. Det svenska PEFC-systemet värnar om ekonomisk skogsproduktion, miljöhänsyn, skogen som arbetsplats och respekt för ägande- och brukanderätten. Det svenska PEFC-systemet ska vara ett skogscertifieringssystem som fungerar för såväl större skogsbolag som för det småskaliga skogsbruket. Det svenska PEFC-systemet bygger på ansvar i hela kedjan med krav på PEFC-certifiering av skogsägare, avverkningsorganisationer, entreprenörer och efterföljande industriled med en tydlig och dokumenterad ansvarsfördelning.

2 Omfattning

Den svenska PEFC-standard (TD IV) består av sex delstandarder som beskriver systemet för PEFC-certifiering av skogsbruk, entreprenörer och virkesflöde i Sverige:

- PEFC SWE 001 – Svenska PEFC:s certifieringssystem för hållbart skogsbruk
- PEFC SWE 002 – Svenska PEFC:s skogsstandard
- PEFC SWE 003 – Svenska PEFC:s entreprenörsstandard
- PEFC SWE 004 – Svenska PEFC:s krav för direktcertifiering och certifiering i grupp
- PEFC SWE 005 – Svenska PEFC:s krav på certifieringsorganisationer
- PEFC SWE 006 – Vägledning för notifiering av certifieringsorganisationer

Föreliggande dokument PEFC SWE 001, Svenska PEFC:s certifieringssystem för ett uthålligt skogsbruk, är ett portaldokument som beskriver hur den svenska PEFC-certifieringen är organiserad, grundförutsättningarna för skogsbruk i Sverige, regler för undantag och tvister, proceduren för framtagande av den svenska PEFC-standarden och en lista över termer.

3 Giltighet och övergångsregler

TD III gäller för redan utfärdade PEFC-certifikat under en övergångsperiod på 1 år efter det att det nya reviderade TD IV har trätt ikraft.

Detta Tekniska Dokument (TD IV) ; PEFC SWE 001-006 godkändes av styrelsen för Svenska PEFC XXXX och av internationella PEFC XXXXX med en giltighetstid om 5 år.

4 Referenser

Det svenska PEFC-systemet för uthålligt skogsbruk baseras på krav och riktlinjer från internationella PEFC som framgår av aktuella tekniska dokument på: www.pefc.org. Certifiering av skogsbruk i PEFC-systemet tar bl.a. sin utgångspunkt i:

- Lissabondeklarationen: The Lisbon Resolution (L2): Pan-European Criteria, Indicators and Operational Level Guidelines for Sustainable Forest Management (<http://www.foresteuropa.org/>).
- ILO:s grundläggande konventioner (www.ilo.org, Bilaga A)

5 Dokumentstruktur

En översikt över de aktuella standarderna inklusive spårbarhet och hantering av logotyp.

Systembeskrivning	Huvudstandard	Delstandarder
<p>PEFC SWE 001 Svenska PEFC:s certifieringssystem för uthålligt skogsbruk.</p> <p><i>Innehåller:</i></p> <p>Grundförutsättningarna för skogsbruk i Sverige</p> <p>Beskrivning av det svenska PEFC-systemet</p> <p>Regler för framtagande av en svensk PEFC-standard</p> <p>Regler för tvister</p> <p>Ordlista</p>	<p>PEFC SWE 002 Skogsstandard</p> <p><i>Innehåller:</i></p> <p>Krav för en hållbar skogsproduktion</p> <p>Krav på miljöhänsyn</p> <p>Sociala krav</p> <p>Krav för en certifieringsanpassad skogsbruksplan</p>	<p>PEFC SWE 003 Entreprenörsstandard</p>
		<p>PEFC SWE 004 Krav för direktcertifiering och certifiering i grupp</p>
		<p>PEFC SWE 005 Krav för certifieringsorganisationer</p>
		<p>PEFC SWE 006 Vägledning för notifiering</p>
		<p>PEFC ST 2002:2013: Chain of custody of forest based products¹</p>
		<p>PEFC ST 2001:2008: PEFC Logo Usage Rules – Requirements¹</p>
<p>Krav på ledningssystem, ISO 14001 eller enligt specifikation i 004</p>		

1) Internationellt fastställda PEFC-standarder

6 Definitioner

Termer och begrepp använda i dokument för det svenska systemet för PEFC-certifiering förklaras i bilaga B.

7 Skogsbruk i Sverige

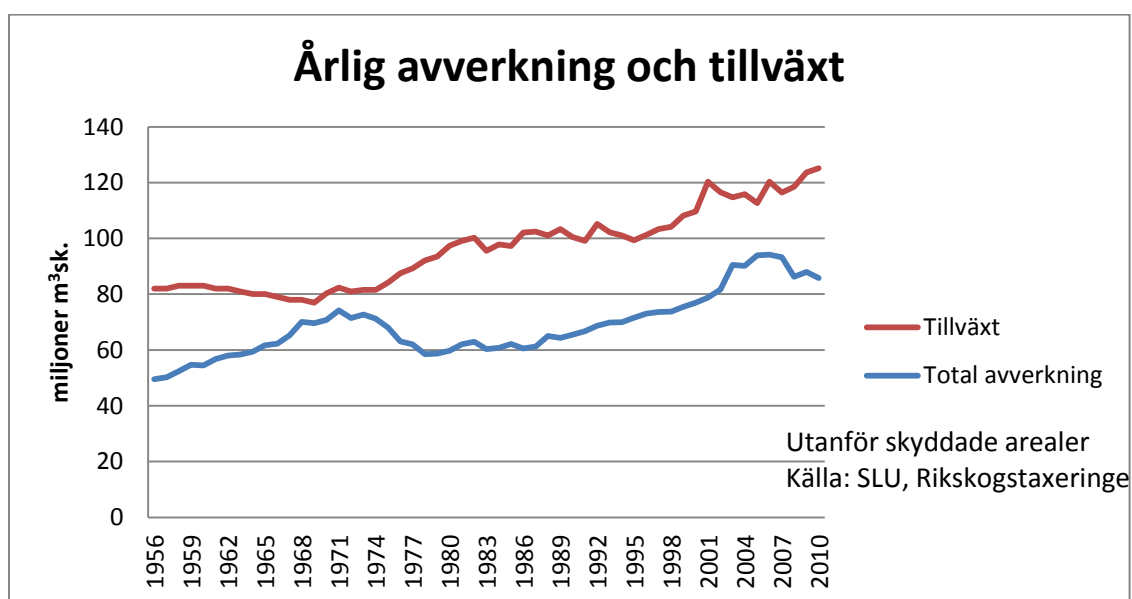
Förutsättningarna för det svenska skogsbruket är en viktig utgångspunkt för utformandet av den svenska PEFC-standard. För att förstå standarden som helhet är kunskap om de villkor under vilka det svenska skogsbruket bedrivs en grundförutsättning. Detta kapitel beskriver lagar, myndigheter, skogarnas tillstånd och övriga förutsättningar som är viktiga att känna till.

7.1 Svensk skog i siffror

Den svenska landarealen är knappt 41 miljoner ha (hektar). Av detta är drygt 23 miljoner ha produktiv skogsmark med mer än 1 m³sk (skogskubikmeter) årlig tillväxt per ha. Skogsmark definierad enligt skogsvårdslagen uppgår till 28 miljoner ha. Arealen skogsmark är i stort sett konstant i Sverige. Inventeringar visar att nettoförändringen av skogsmarksarealen under perioden 2005-2010 varit svagt positiv (+ 0,1 procent).

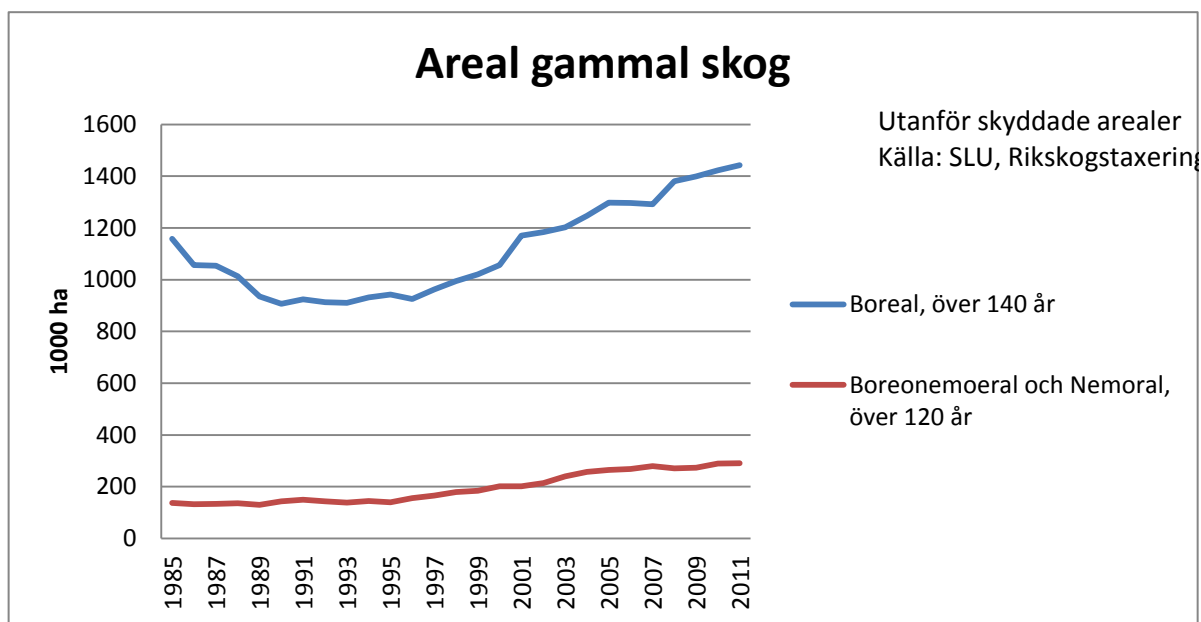
Skogsmark med mindre än 1 m³sk årlig tillväxt per ha, som utgör 5 miljoner ha, får enligt skogsvårdslagen med vissa undantag inte brukas. Nationalparker, naturreservat och naturvårdsområden omfattar en landareal av 4,5 miljoner ha, vilket motsvarar 11 procent av Sveriges landareal. I dessa områden finns 959 000 ha skyddad produktiv skogsmark. (Skogsdata 2014). Dessutom finns totalt 60 000 ha biotopskyddsområden och naturvårdsavtal, varav drygt 49 000 på produktiv skogsmark. Det finns även frivilliga avsättningar som omfattar en totalareal av minst 1,1 miljoner ha. Redovisad areal avser frivilliga avsättningar över 0,5 ha nedan gränsen för fjällnära skogar som finns dokumenterad i skogsbruksplan eller liknande. (SSÅ 2014). Förutom formella och frivilliga avsättningar finns även så kallad miljöhänsyn (generell hänsyn). Det innebär bland annat att värdefulla träd och trädgångar sparas vid avverkning. I miljöhänsynen ingår också att skapa värden såsom exempelvis död ved, och att ta hänsyn till mark och vatten, kulturmiljöer samt friluftsliv.

Det totala skogsförrådet uppgår till 3,4 miljarder m³sk (Figur 4) och den årliga tillväxten på all mark är drygt 123 miljoner m³sk. (Skogsdata 2014). Tillväxten av skog har i Sverige överskridit avverkningen med i genomsnitt 20-30 procent sedan 1920-talet, se Figur 1. Den årliga tillväxten på produktiv skogsmark ligger nu runt 114 miljoner m³sk. Mycket av den tillväxt som idag inte avverkas är lämnad för hänsyn av olika slag, enligt beskrivning ovan, och Skogsstyrelsen anger att den årliga avverkningspotentialen är ca 95-100 miljoner m³sk. De senaste åren har total avverkning varit ca 85-90 miljoner m³sk.

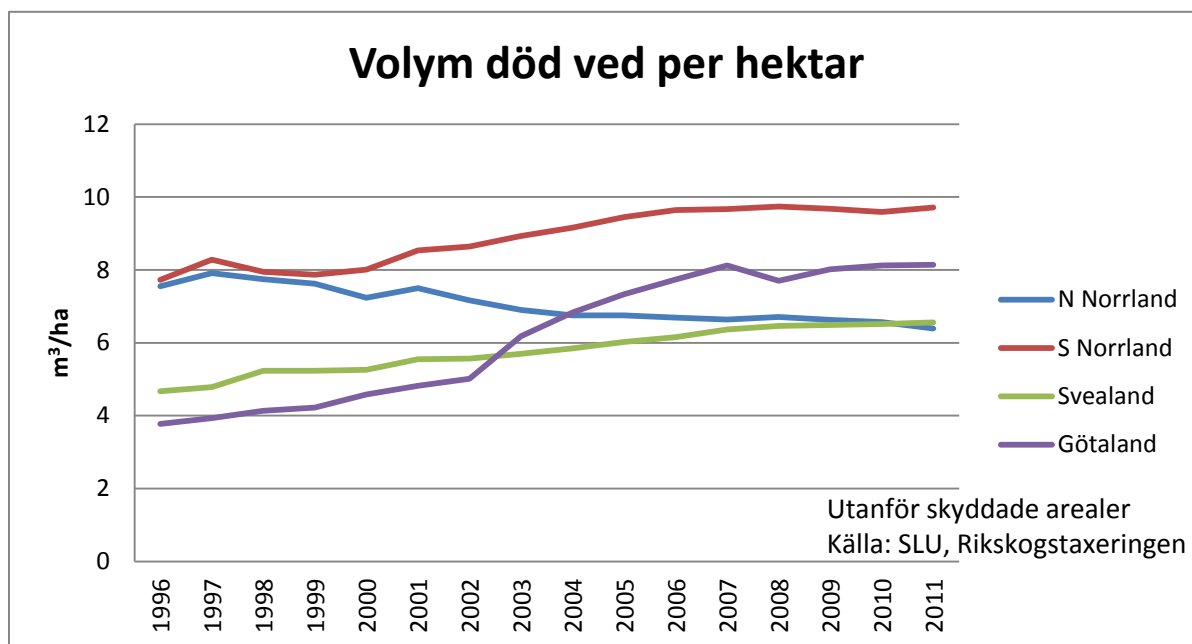

Figur 1. Tillväxt och avverkning i Sverige.

Figur 2. Utvecklingen av areal gammal skog i Sverige.

Figur 3. Utvecklingen av död ved i Sverige.

Den svenska skogsmarken ägs till 50 procent av enskilda ägare, 25 procent ägs av privata aktiebolag och 14 procent av statsägda aktiebolag. Övriga privata ägare har 6 procent och övriga allmänna ägare 5 procent. Den enskilt ägda arealen består av cirka 230 000 brukningsenheter som ägs av 330 000 personer och den svarar för 60 procent av avverkningsvolymerna i Sverige. Skogen och skogsindustrin är en viktig bransch och dess andel av den svenska varuexportens värde uppgick 2013 till 11 procent. Skogsbruket och skogsindustrins bidrag till Sveriges BNP var 2,6 procent 2011 (SCB). År 2011 var 95 100 personer sysselsatta inom skogsbruk och skogs- och träindustri.

Skogen är en förnybar resurs som kan ersätta fossila och resursintensiva råvaror. Skogen har en viktig roll för klimatfrågan och för att ställa om till ett biobaserat samhälle. Skogen tar upp och binder in koldioxid medan den växer, och så länge tillväxten överstiger förmultningen fungerar skogen som en kolsänka. Kolförrådet i de svenska skogarna ökar, se Tabell 1.

Tabell 1 Kolförråd i den levande trädbiomassan på alla ägoslag med fördelning på träddelar. Glidande 5-årsmedelvärde.

År	Stam och bark	Grenar och barr	Summa ovan stubbskäret	Stubbar och rötter	Summa
2003-2007	669	238	907	304	1 211
2008-2012	687	242	929	312	1 242
2009-2013	691	244	935	315	1 250

Källa: Skogsstatistisk Årsbok 2014.

Nettoupptaget för sektorn markanvändning, förändrad markanvändning och skogsbruk (LULUCF) har beräknats till ca 35 miljoner ton koldioxidekvivalenter 2012. Den årliga förändringen i sänkan är mycket liten i förhållande till poolernas storlekar (levande biomassa (Tabell 1), dött organiskt material och markkol).

Träråvara kan sedan bli en kolsänka i samhället, exempelvis när trä används som byggnadsmaterial, så länge byggnaden står kvar. Att använda träråvara till förpackningar kan också vara mycket resurseffektivt. Inom kemiindustrin och inom energisektorn kan träråvara ersätta fossila råvaror. Beräkningar i enlighet med Kyotoprotokollet visar att nettoutsläpp av koldioxidekvivalenter från avverkad träråvara (HWP – harvested wood products) varierat mellan -5,3 och -3,3 miljoner ton åren 2008-2012¹.

7.2 Skogspolitiken

Det svenska samhället präglas generellt av en hög nivå på lagstiftning med utsedda tillsynsmyndigheter för övervakning av lag- och föreskriftskrav (Figur 5). Skogen, skogsbruket och skogsindustrin har sedan lång tid tillbaka en stor betydelse för den svenska ekonomin. Lagstiftning för att säkerställa ett uthålligt brukande har funnits sedan 1903 då den första skogsvårdslagen (SvL) antogs. Redan i denna första lag fanns återbeskogningsplikt, vilket förklarar virkesförrådsutvecklingen i Figur 1. Den nu gällande skogspolitiken beslutades i stora drag 1993 (proposition 1992/93:226) och bekräftades år 2008 genom propositionen ”En skogspolitik i takt med tiden” (proposition 2007/08:108). De skogspolitiska målen utgörs sedan 1993 av ett miljömål och ett produktionsmål som ska vara jämställda.

MILJÖMÅLET:

Skogsmarkens naturgivna produktionsförmåga ska bevaras. En biologisk mångfald och genetisk variation i skogen ska säkras. Skogen ska brukas så att växt- och djurarter som naturligt hör hemma i skogen ges förutsättningar att fortleva under naturliga betingelser och i livskraftiga bestånd. Hotade arter och naturtyper ska skyddas. Skogens kulturmiljövärden samt dess estetiska och sociala värden ska värnas.

PRODUKTIONSMÅLET:

Skogen och skogsmarken ska utnyttjas effektivt och ansvarsfullt så att den ger en uthålligt god

¹ National Inventory Report Sweden 2014, Naturvårdsverket

avkastning. Skogsproduktionens inriktning ska ge handlingsfrihet i fråga om användningen av vad skogen producerar.

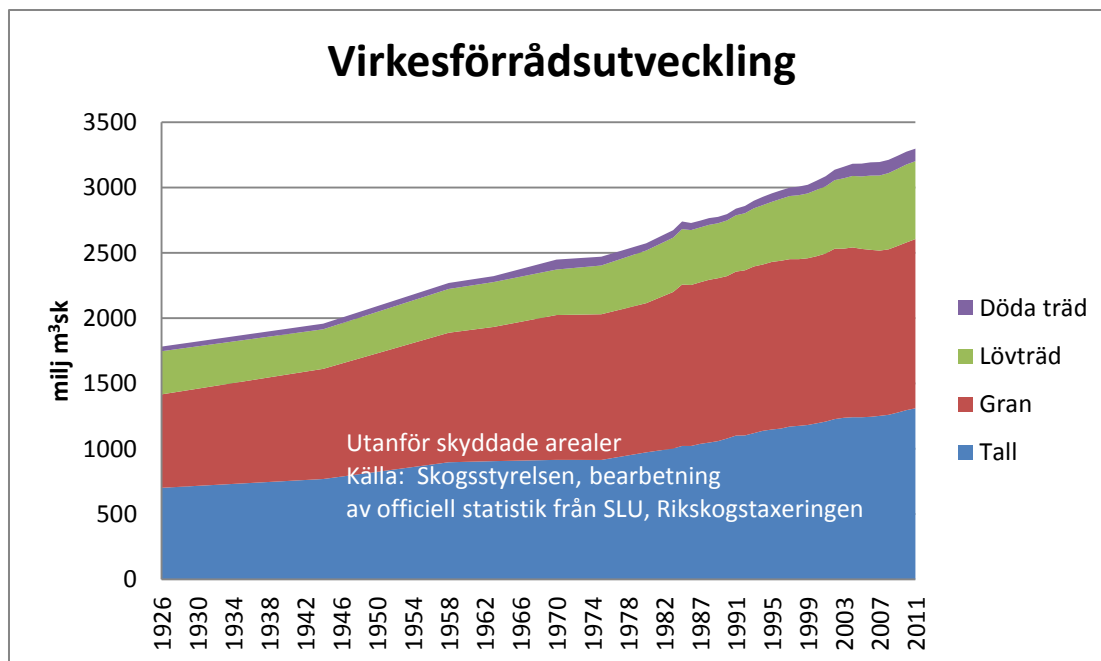
Med 1993 års skogspolitiska beslut infördes s.k. skogligt sektorsansvar. Det innebär att åtgärder som krävs för att bevara skogslandskapets natur- och kulturmiljövärden är ett gemensamt ansvar för skogsbruket och myndigheterna. I propositionen från 2008 slås också fast att de två målen och det delade ansvaret mellan samhället och skogsägarna förutsätter en tydligt definierad och långsiktig äganderätt. Sammanfattningsvis beskrivs skogspolitiken ofta som "frihet under ansvar".

Skogsstyrelsen och Naturvårdsverket redovisade våren 2011 ett regeringsuppdrag om att ta fram en "Kunskapsplattform om ett hållbart nyttjande av skog", med fokus på de miljörelaterade målen (Skogsstyrelsen och Naturvårdsverket 2011). Ett resultat blev att Skogsstyrelsen tog initiativ till en utvecklad dialog med skogsbruket om mål, lagkrav och metoder för uppföljning av miljöhänsyn. I dialogen om miljöhänsyn har Skogsstyrelsen, andra berörda myndigheter, skogsbruket och ideella organisationer samverkat för att kalibrera synen på naturvård inom sektorn. Arbetet har tagit fram målbilder för god miljöhänsyn inom naturvård, mark och vatten samt kulturmiljöer. En grupp har arbetat med översyn av § 30 i SvL, en annan med uppföljning av miljöhänsyn vid skogliga åtgärder och slutligen har det funnits en sammanhållande processgrupp och inom Skogsstyrelsen en styrgrupp. Under 2014 har skogsbruket börjat tillämpa flera av de framtagna målbilderna och arbetet med målbilderna fortgår.

I Sverige finns ett miljömålssystem som är uppbyggt av ett generationsmål, 16 miljö kvalitetsmål och en mängd etappmål inom olika områden. Miljö kvalitetsmål som berör skogen är framförallt "Levande skogar" men även "Myllrande våtmarker", "Ett rikt djur och växtliv" och "Begränsad klimatpåverkan" är relevanta för skogen. Målbilderna och miljö kvalitetsmålen har en ambitionsnivå över lagnivån och är en viktig utgångspunkt för kraven i skogsbruksstandarden och PEFC är ett viktigt stöd bl.a. för att nå etappmålet om frivilliga avsättningar.

Regeringen gav 2012 Skogsstyrelsen och Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) uppdrag att utveckla en modell för adaptiv skogsskötsel som ska hjälpa det svenska skogsbruket att uppnå ökad produktionen av biomassa samtidigt som miljö tillståndet i skogen förbättras och vi får ett mer varierat skogsbruk. Inom detta uppdrag pågår nu arbetet med att ta fram en kunskapsplattform för skogsproduktion. Skogsstyrelsen gör även regelbundet skogliga konsekvensanalyser (SKA), som består av ett antal olika scenarier för hur svensk skog kommer utvecklas beroende på hur skogarna nyttjas och sköts. Beräkningar görs avseende vilka konsekvenser de olika scenarierna får på 100 års sikt och resultaten används sedan som beslutsunderlag i frågor som rör skogens långsiktiga nyttjande. Dessa arbeten fungerar som utgångspunkt till målbilder för skogsproduktion i skogsbruksstandarden. Ett annat initiativ för samling kring skogen är skapandet av ett nationellt skogsprogram.

Det finns ett nationellt sektorsråd för skogliga frågor som är ett rådgivande organ till Skogsstyrelsens generaldirektör och i huvudsak hanterar övergripande skogs- och miljö politiska frågor. Dessutom finns det på regional nivå permanenta regionala sektorsråd knutna till Skogsstyrelsens regioner där myndigheter och intressen som berörs är representerade. Regionala sektorsråd spelar en viktig roll när det gäller att bryta ner de kvantitativa miljö- och skogliga sektorsmålen från nationell nivå till regional nivå. Förutom de permanenta sektorsråden finns andra rådgivande grupper inom statistik, skogsskydd mm. Ofta tillsätts även tillfälliga grupper när viktiga verksamheter (t.ex. inventeringar, framtidsprognoser, miljö konsekvensbeskrivningar, informationskampanjer) planeras och genomförs. Det utbredda användandet av sektorsråd på både nationell och regional nivå har utvecklats gradvis under de senaste 30 åren. Deras huvudsakliga bidrag till den svenska skogspolitiken är att bredda diskussionen, främja samsyn och transparens, bygga förtroende mellan olika berörda aktörer, öka engagemanget för skogspolitiska mål och ge förutsättningar till effektiv tillämpning.

Figur 4. Utvecklingen av virkesförråd uppdelat på trädslag och volym stående döda träd.

7.3 Lagar och förordningar av särskild betydelse för PEFC:s certifieringssystem

Detta kapitel beskriver översiktligt den lagstiftning som är relevant för skogsbruket och den svenska PEFC-standarden.

7.3.1 Skogsvårdslagen

Skogsvårdslagen uttrycker samhällets krav på skogsägaren. Här anges de ramar skogsägaren har gällande skötseln och vilken hänsyn till naturen, kulturmiljön och rennäringen som måste tas. Ansvarig myndighet är Skogsstyrelsen. Vid sidan av skogsvårdslagen är Skogsstyrelsen också tillsynsmyndighet för delar av miljöbalken.

7.3.1.1 Definition av skogsmark

Skogsvårdslagen definierar all mark inom ett sammanhängande område där träden har en höjd av mer än fem meter och där träd har en kronslutenhet av mer än tio procent eller har förutsättningar att nå denna höjd och kronslutenhet utan produktionshöjande åtgärder som skogsmark. Områden där marken i väsentlig utsträckning används för jordbruksändamål, hör till byggnader eller anläggningar eller används för annat ändamål än att tillgodose intressen som kan hänföras till träden och vegetationen undantas.

7.3.1.2 Anmälan om avverkning

Föryngringsavverkning om minst 0,5 ha ska anmälas till Skogsstyrelsen minst sex veckor innan åtgärden påbörjas. Föryngringsavverkning omfattar inte gallring och röjning som främjar skogens utveckling.

Anmälan om föryngringsavverkning ska innehålla: areal som ska avverkas, vilka åtgärder som planeras för att trygga återväxten, kartsnitt samt redovisning av vilken hänsyn som planeras att tas till naturen och kulturmiljön samt i förekommande fall rennäringen. Om avverkning planeras för att

mark om minst 0,5 ha ska användas till annat än virkesproduktion måste också anmälan göras. Detsamma gäller vid uttag av skogsbränsle efter föryngringsavverkning, vid föryngring med främmande trädslag på en areal om minst 0,5 ha, vid plantering av vegetativt förökat material om minst 0,5 ha samt vid skyddsdikning.

Inlämnad avverkningsanmälan är en offentlig handling vilket möjliggör för externa intressen att inkomma med synpunkter inför en åtgärd.

7.3.2 Miljöbalken i skogen

Den 1 januari 1999 trädde miljöbalken (1998:808) i kraft. Syftet med miljöbalken är att främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer kan leva i en hälsosam och god miljö. Alla typer av åtgärder som kan få betydelse för de intressen balken avser att skydda berörs. Detta oavsett om de ingår i den enskildes dagliga liv eller i någon form av näringsverksamhet.

Flertalet regler i miljöbalken är allmänt hållna. För att precisera reglerna har regeringen antagit ett stort antal förordningar. Skogen berörs bl.a. av förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m., förordningen (1998:904) om anmälan för samråd samt miljötillsynsförordningen (2011:13).

7.3.2.1 Vattendirektivet

Vattenförvaltningen är det svenska genomförandet av EU:s ramdirektiv för vatten. Arbetet omfattar de större svenska vattenområdena för sjöar, vattendrag, kustvatten och grundvatten.

Arbetet med vattenförvaltningen drivs i förvaltningscykler om sex år. Ansvar för arbetet har de länsstyrelser som är vattenmyndigheter. Arbetet baseras på miljöbalken, vattenförvaltningsförordningen och föreskrifter från Havs- och vattenmyndigheten och från Naturvårdsverket. En stor del av våra vattendrag och sjöar återfinns i skogslandskapet, vilket gör att skogen och skogsbruket har viktiga roller för kvaliteten på vattenmiljöer. I rapporten "Vattenförvaltning i skogen" från Skogsstyrelsen lämnas förslag på förändringar av lagar eller andra styrmedel som berör skogsbruket och som behövs med anledning av vattendirektivet.

7.3.2.2 Anmälan om samråd

En skoglig åtgärd eller verksamhet som kan komma att väsentligt ändra naturmiljön ska anmälas för samråd till Skogsstyrelsen. Åtgärder som omfattas av Skogsstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (2013:3) om anmälningsskyldighet för samråd enligt 12 kap 6 § miljöbalken avseende skogsbruksåtgärder är:

- Skogsbruksåtgärder i områden med mycket stor betydelse för flora och fauna (motsvarar nyckelbiotoper)
- Viss dikesrensning
- Maskinell skogsgödsling
- Maskinell askåterföring
- Viss stubbskörd
- Anläggande av skogsbilvägar
- Anläggande av traktorvägar som innebär grävning och schaktning i större omfattning
- Anläggande av basvägar över värdefulla våtmarker och värdefulla vattendrag

Utöver dessa åtgärder finns en grundläggande anmälningsskyldighet för åtgärder som kan komma att väsentligt ändra naturmiljön.

Det är skogsägaren eller den som avser att utföra åtgärden som ska ta initiativ till samrådet. Detta sker genom att åtgärden anmäls till Skogsstyrelsen. Anmälan ska vara skriftlig med en karta samt en beskrivning av den planerade åtgärden. Dessutom ska det av anmälan framgå vilka skyddsåtgärder

som ska utföras, de begränsningar som ska iakttas och de försiktighetsmått som behövs för att begränsa eller motverka skada på naturmiljön. Den som har anmält en avverkning, uttag av skogsbränsle eller skyddsdikning enligt skogsvårdslagens regler har också uppfyllt eventuell samrådsskyldighet för åtgärden, enligt miljöbalken.

7.3.2.3 Artskyddsförordningen

Regeringen kan fridlysa en växt- eller djurart om det finns risk för att arten försvinner eller utsätts för plundring. Mer än 300 växt- och djurarter är fridlysta i hela landet. Dessutom finns det omkring 50 arter som är fridlysta i ett eller flera län. Fridlysning innebär oftast att en växt- eller djurart är helt fredad – det är förbjudet att plocka, fånga, döda eller på annat sätt samla in eller skada exemplar av arten. Det är också förbjudet att ta bort eller skada artens frön, ägg, rom eller bon.

Fridlysningsbestämmelserna finns i åttonde kapitlet i miljöbalken och i artskyddsförordningen. Regeringens beslut om fridlysning av en växt- eller djurart kan gälla i hela landet, i ett enskilt län eller i en del av ett län.

7.3.3 Timmerförordningen

EU:s timmerförordning ska motverka handel med olagligt avverkat virke och trävaror från sådant virke inom EU. Den svenska lagen om handel med timmer och trävaror, som kompletterar timmerförordningen, trädde i kraft den 1 augusti 2014. I Sverige är Skogsstyrelsen den myndighet som ska kontrollera att förordningens bestämmelser följs.

7.3.4 Egendomsskydd och allemansrätt

Regeringsformen (RF) är en av de fyra grundlagarna. Dess femton kapitel innehåller principer för statskicket, en katalog över grundläggande fri- och rättigheter, regler för hur regering, riksdag och övriga myndigheter ska arbeta, samt regler för dessas kompetens.

Av de medborgerliga fri- och rättigheterna är 2 kap. § 15 "Egendomsskydd och allemansrätt" av särskild betydelse för skogsägare. Där framgår det att vars och ens egendom är tryggad genom att ingen kan tvingas avstå sin egendom till det allmänna eller till någon enskild utan ersättning. Där beskrivs även allemansrätten vilket är en unik möjlighet för alla att röra sig fritt i naturen. Med rätten följer också krav på hänsyn och varsamhet – mot natur och djurliv, mot markägare och mot andra människor i naturen. Naturvårdsverket sammanfattar allemansrätten i orden "Inte störa – inte förstöra".

7.3.5 Diskrimineringslag

Denna lag har till ändamål att motverka diskriminering och på andra sätt främja lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning eller ålder. Diskrimineringsombudsmannen ska utöva tillsyn över att denna lag följs.

7.3.6 Kulturmiljölagen

Bestämmelserna i denna lag syftar till att tillförsäkra nuvarande och kommande generationer tillgång till en mångfald av kulturmiljöer. I skogen innebär lagen framför allt ett skydd för fasta fornlämningar, vare sig de är tidigare kända eller inte. Alla kända fornlämningar är tillgängliga via Riksantikvarieämbetets fornminnesregister FMIS. Till fornlämningar hör ett fornlämningsområde som också är skyddat. Fornlämningsområdet varierar från fall till fall med hänsyn till fornlämningens art och betydelse. Tillsynen över fornlämningar utövas av länsstyrelsen.

7.3.7 Arbetsmiljölagen

Lagens ändamål är att förebygga ohälsa och olycksfall i arbetet samt att även i övrigt uppnå en god arbetsmiljö. I arbetsmiljölagen finns regler om skyldigheter för arbetsgivare och andra skyddsansvariga om att förebygga ohälsa och olycksfall i arbetet. Det finns också regler om

samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagare, till exempel regler om skyddsombudens verksamhet.

Arbetsmiljöverket utövar tillsyn över att denna lag och föreskrifter som meddelats med stöd av lagen följs.

7.3.8 Renäringslagen – en rättighet för samerna, Sveriges ursprungsbefolkning

Genom riksdagsbeslut har samerna getts särskild ställning som ursprungsbefolkning i Sverige. I regeringsformen anges att samernas rätt att bedriva renskötsel regleras i lag. I renäringslagen ges den samiska befolkningen rätt att använda mark och vatten till underhåll för sig och sina renar – renskötselrätten. Renäringslagen anger också var renskötsel får bedrivas, det vill säga inom renskötselområdet indelat i året-runt-marker och vinterbetesmarker.

7.3.9 Jordabalken i skogen

Jordabalken (1970:994) är den lag som reglerar fast egendom. Enligt jordabalken utgör jord fast egendom och denna är uppdelad i fastigheter.

Lantmäteriet är en statlig myndighet, som ligger under miljödepartementet. Lantmäteriet ansvarar för indelningen, inskrivningen och förändringen av Sveriges fastigheter. Lantmäteriets fastighetsregister innehåller den information om Sveriges fastigheter som är grundläggande för samhället och marknadsekonomin.

7.3.10 Lagen om skydd mot olyckor

Lagen om skydd mot olyckor (2003:778) definierar räddningstjänst som de räddningsinsatser som stat eller kommunerna ansvarar för, för att hindra och begränsa skador på människor, egendom eller miljön. De första paragraferna i lagen innehåller allmänna bestämmelser som säger att lagen syftar till att ge alla människor likvärdigt skydd mot olyckor. I skogsbruket måste till exempel regelsystemet gällande samråd i samband med bränning följas.

7.3.11 Jaktlagen i skogen

Jaktlagen (1987:259) gäller viltvården, rätten till jakt och jaktens bedrivande inom svenskt territorium samt frågor som har samband med detta. Jaktlagen uttrycker att jakträttshavare och markägare har ett gemensamt ansvar för att stöda viltet genom aktiva åtgärder. Utöver bestämmelserna i denna lag gäller föreskrifter i andra författningar i fråga om skyddet och vården av viltet. Enligt lagen om viltvårdsområden (2000:592) kan två eller flera fastigheter sammanföras till ett viltvårdsområde i syfte att främja viltvården genom en samordning av jakten och åtgärder till skydd och stöd för viltet.

7.3.12 Skattelagstiftning i skogen

Vilka och hur stora skatter vi ska ha bestäms genom politiska beslut i riksdag, kommuner och landsting. Arbetet med att ta in skatterna sköts av Skatteverket, som har kontor över hela landet.

Skatteverket lyder under regeringen men är en fristående myndighet. Det betyder att regeringen inte kan påverka enskilda personers eller företags skattefrågor.

7.3.13 Konkurrenslagstiftning

Konkurrenslagen (2008:579) har till syfte att undanröja och motverka hinder för en effektiv konkurrens i fråga om produktion av och handel med varor, tjänster och andra nyttigheter. Konkurrensverket är den myndighet som ansvarar för lagtillämpning och tillsyn.

7.4 Myndigheter

Det finns ett antal myndigheter med ansvar för att, inom sina respektive områden, tillämpa de lagar och utföra den verksamhet som riksdag och regering har beslutat. En övergripande beskrivning av de myndigheter som har störst betydelse för skogsbruket i Sverige ses nedan.

7.4.1 Skogsstyrelsen

Skogsstyrelsen utövar tillsyn och ser till att skogsbruket har kännedom om och efterlever de lagar och regler som finns och att de tillämpas rättssäkert. Skogsstyrelsen har i uppgift att i föreskrifter närmare reglera sådant som är mer översiktligt reglerat i skogsvårdslagen och skogsvårdsförordningen, samt i vissa delar av miljöbalken och dess förordningar.

7.4.2 Naturvårdsverket

Naturvårdsverket arbetar på uppdrag av regeringen och är den myndighet i Sverige som har överblick över hur miljön mår och hur miljöarbetet går. Myndigheten har också uppgiften att samordna, följa upp och utvärdera arbetet med Sveriges miljömål. Naturvårdsverket kan meddela föreskrifter och allmänna råd till miljöbalken, som ges ut i Naturvårdsverkets författningssamling, NFS.

7.4.3 Arbetsmiljöverket

Arbetsmiljöverket har regeringens och riksdagens uppdrag att se till att arbetsmiljö- och arbetstidslagstiftningar följs samt till viss del miljöbalken när det gäller frågor om genteknik och bekämpningsmedel. Målet är att minska riskerna för ohälsa och olycksfall i arbetslivet och att förbättra arbetsmiljön ur ett helhetsperspektiv, det vill säga både när det gäller fysisk, psykisk som social och arbetsorganisatorisk synpunkt. Med stöd av arbetsmiljölagen och till viss del även arbetstidslagen meddelar Arbetsmiljöverket juridiskt bindande föreskrifter, exempelvis AFS 2012:01 "Användning av motorkedjesågar och röjsågar".

7.4.4 Diskrimineringsombudsmannen

Diskrimineringsombudsmannen (DO) är en statlig myndighet som arbetar mot diskriminering och för allas lika rättigheter och möjligheter. Det gör myndigheten främst genom att se till att diskrimineringslagen följs.

Målet för arbetet är ett samhälle där människors lika rättigheter och möjligheter respekteras oavsett kön, könsidentitet och könsuttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder.

7.4.5 Swedac

I Sverige är Swedac nationellt ackrediteringsorgan och den statliga myndighet som ackrediterar företag och organisationer som laboratorier, certifieringsorgan och kontrollorgan enligt internationella standarder och regelverk.

Ackreditering syftar till att säkerställa att de som kontrollerar arbetar på ett tillförlitligt och enhetligt sätt, att de har rätt teknisk kompetens och är oberoende. Detta granskar Swedac vid regelbundna tillsynsbesök.

7.4.6 Konkurrensverket

Konkurrensverket är förvaltningsmyndighet för konkurrensfrågor och arbetar med lagtillämpning och förebyggande åtgärder. Deras uppgift är att verka för en effektiv konkurrens i privat och offentlig verksamhet till nytta för konsumenterna. Stor vikt läggs vid kartellbekämpning och att ingripa mot privata och offentliga aktörer som missbrukar en dominerande ställning på marknaden

7.4.7 Länsstyrelsen

Länsstyrelsen är en statlig myndighet som finns nära människorna i varje län. Länsstyrelsen ansvarar för att beslut från riksdagen och regeringen genomförs i länet, och samordnar den statliga

verksamheten. Det finns 21 länsstyrelser i Sverige och alla har i uppdrag att arbeta för en utveckling där miljö, tillväxt och goda levnadsvillkor går hand i hand. Arbetsområdena spänner över samhällsfrågor av vitt skilda slag, från landsbygdsutveckling och biologisk mångfald till integrationsfrågor och skydd av kulturmiljöer.

7.4.8 Havs- och vattenmyndigheten

Havs- och vattenmyndigheten (HaV) är en svensk statlig förvaltningsmyndighet på miljöområdet för frågor om bevarande, restaurering och hållbart nyttjande av sjöar, vattendrag och hav.

7.4.9 Vattenmyndigheterna

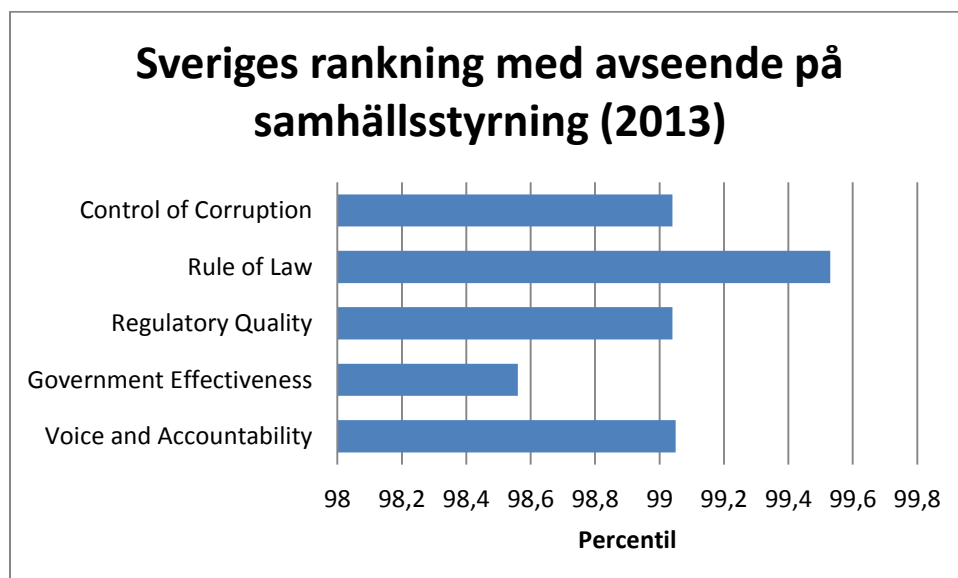
Vattenmyndigheterna har det övergripande ansvaret att se till att EU:s ramdirektiv för vatten (vattendirektivet) genomförs i Sverige. Sverige är indelat in i fem vattendistrikt och länsstyrelsen i varje vattendistrikt har utsetts till vattenmyndighet med ansvar för förvaltningen av kvaliteten på vattenmiljön inom distriktet. Vattenmyndigheternas roll är framförallt samordnande inom det egna vattendistriktet. Ett nationellt samarbete mellan vattenmyndigheternas kanslier och med Havs- och vattenmyndigheten ska se till så att samtliga intressenter arbetar mot samma mål.

7.4.10 Sametinget

Sametinget i Sverige är både en statlig myndighet och ett folkvalt samiskt parlament. Sametingets organisation liknar kommunernas, där det också finns politiker och tjänstemän. Det övergripande målet för Sametinget enligt sametingslagen är att verka för en levande samisk kultur och ta initiativ till verksamheter och föreslå åtgärder som främjar denna kultur.

7.5 Samhällsstyrningens kvalitet

Ett mått på kvalitén i samhällsstyrningen kan ses i nedanstående graf från världsbanken som bygger på information och erfarenheter från medborgare, företagare och experter inom den offentliga och privata sektorn samt icke-statliga organisationer i hela världen. "Percentile Rank" anger Sveriges rangordning bland alla länder i världen. 0 motsvarar lägst rang 100 motsvarar högsta rang.

Source: Kaufmann D., A. Kraay, and M. Mastruzzi (2010), The Worldwide Governance Indicators: Methodology and Analytical Issues.

The Worldwide Governance Indicators are available at: www.govindicators.org

Figur 5. Sveriges ranking med avseende på samhällsstyrning.

7.6 Övervakning

Det finns 27 statistikansvariga myndigheter i Sverige. Ett av huvudsyftena med att ha flera ansvariga myndigheter är att förbättra användarnas inflytande över statistiken. Flera samlar statistik om skog, skogsbruk och skogsindustri, bl.a. SLU, Skogsstyrelsen, Naturvårdsverket, SCB och Energimyndigheten.

7.6.1 Skogarnas tillstånd och förändringar

Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU) är statistikansvarig myndighet för officiell statistik om skogarnas tillstånd och förändring. Grundstommen är det årliga inventeringsarbete som utförs av SLU i Riksskogstaxeringen och Markinventeringen. Främsta syftet med Riksskogstaxeringen är att beskriva tillstånd och förändringar i Sveriges skogar inklusive deras hälsa och vitalitet (Se Figur 1 - Figur 3). Uppgifterna används exempelvis för uppföljning och utvärdering av aktuell skogs-, miljö- och energipolitik. Riksskogstaxeringen har genomförts sedan 1923. Markinventeringen är en detaljerad inventering av mark.

NILS är ett nationellt miljöövervakningsprogram som undersöker hur förutsättningarna för den biologiska mångfalden i Sverige ser ut och förändras över tiden genom fältinventering och flygbildstolkning av ett permanent stickprov av alla landmiljöer i det svenska landskapet. NILS genomförs av SLU på uppdrag av Naturvårdsverket sedan 2003.

7.6.2 Miljö, sociala frågor samt produktion i skogsbruket

Skogsstyrelsen är statistikansvarig myndighet för den officiella statistiken inom områdena "produktion i skogsbruket", "sysselsättning i skogsbruket" samt "miljö och sociala frågor i skogsbruket". Myndigheten genomför fältinventeringar av nyckelbiotoper och hänsynsuppföljning samt enkäter och intervjuer för att samla data rörande skogsbruket.

Hänsynsuppföljningen förnyas för att minska subjektiva bedömningar och för att nyttja arbetet med målbilderna vilka beskrivs ovan. Hänsynsuppföljningen samlar data om miljövärden före och efter avverkning, samt om och i så fall i vilken utsträckning skada gjorts. Under 2015 har metod och teknikutveckling pågått. Under 2016 kommer inventeringar av värden före avverkning enligt den nya modellen göras och inventeringar efter avverkning kan göras 2017. Ny hänsynsuppföljning kan presenteras 2018, under tiden lever tidigare insamlingsmetoder kvar.

7.6.3 Andra statistikområden

Statistiska Centralbyrån (SCB) ansvarar för statistik om markanvändning och skyddad natur. Syftet med statistiken är att presentera rikstäckande uppgifter om hur marken utnyttjas för olika ändamål och hur markutnyttjandet har förändrats över tiden. Statistiken över skyddade områden avser bl.a. nationalparker, naturreservat och biotopskyddsområden. SCB samlar även statistik om industrins varuproduktion och utrikeshandelsstatistik.

Energimyndigheten har energistatistik och biobränsleanvändning. Trafikanalys har transportstatistik. Kemikalieinspektionen samlar statistik om mängd bekämpningsmedel som används inom skogsbruket och skogsindustrin. Arbetsmiljöverket samlar uppgifter om arbetsolyckor och arbetsskador.

7.7 Forskning och utveckling

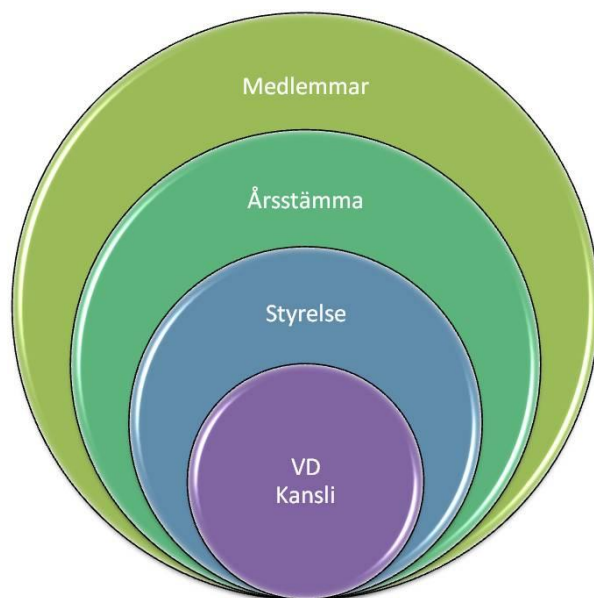
Det finns en lång tradition av samarbete för forskning och utveckling mellan myndigheter och skogssektorn. Vid bl.a. SLU och Skogforsk bedrivs skoglig forskning vars resultat och vetenskapliga rön successivt genomförs i skogsbruket.

8 Det svenska PEFC-systemet

8.1 Organisation

8.1.1 Svenska PEFC, ekonomisk förening

Svenska PEFC är en ekonomisk förening vars organisation framgår av Figur 6. Svenska PEFC ansvarar i enlighet med sina stadgar för utveckling och drift av certifieringssystemet. För detta ändamål har styrelsen antagit en procedur för utarbetande och översyn av den svenska PEFC-standarden (Bilaga D). PEFC-standarden ska ses över vart femte år.

Figur 6. Organisation av svenska PEFC ek. för.

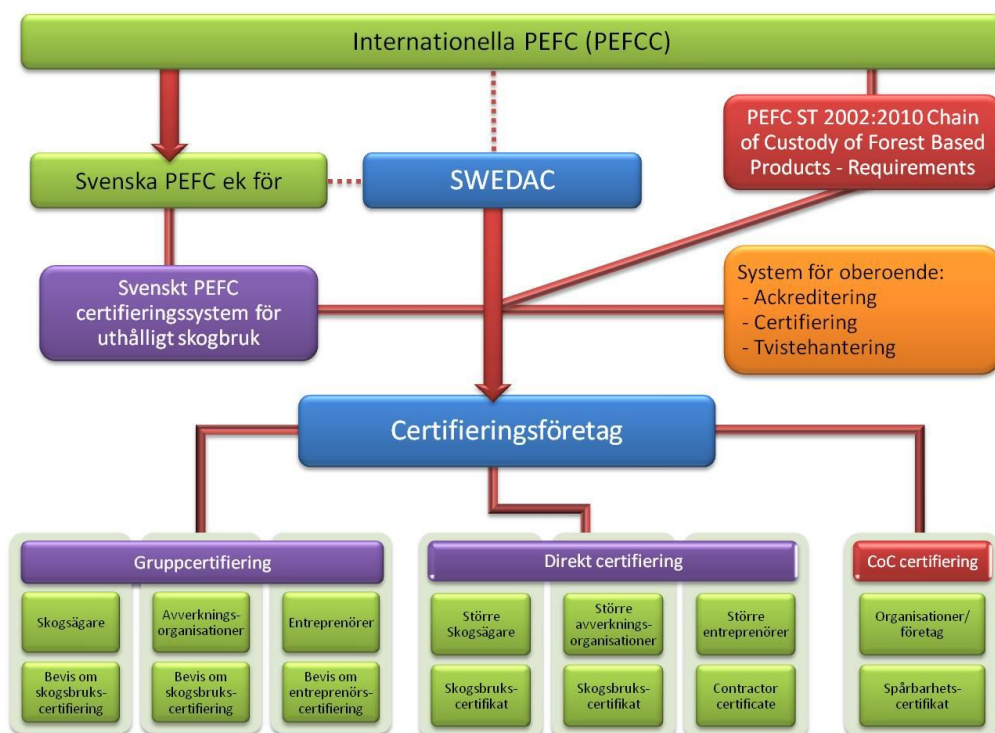
8.1.2 Ackreditering

Den certifieringsorganisation som utför skogsbruks-, entreprenörs- eller spårbarhetscertifiering enligt Svenska PEFC:s standarder ska vara ackrediterad av en internationellt erkänd ackrediteringsorganisation. Ackreditering innebär att certifieringsorganisationens kompetens och rutiner prövas. I Sverige är Swedac den officiella ackrediteringsorganisationen.

8.1.3 Certifieringsorganisationer

PEFC bygger på oberoende system för ackreditering och certifiering. Efterlevnaden av PEFC-standarden ska granskas av tredje part d.v.s. en oberoende, ackrediterad certifieringsorganisation. Vid certifiering i grupp granskas både paraplyorganisationens egna arbete och tillämpningen av standarden hos medlemmarna av certifieringsorganisationen. Certifieringsorganisationerna ska vara ackrediterade av ett erkänt ackrediteringsorgan och notifierade av svenska PEFC enligt PEFC SWE 006. Certifieringsorganisationer utfärdar certifikat. Kraven för certifieringsorganisationer framgår av PEFC SWE 005.

8.2 Genomförande

Figur 7. Den svenska modellen för PEFC-certifiering.

8.2.1 Skogsbrukscertifiering

Kärnan i Svenska PEFC:s certifieringssystem är Skogsstandarden (PEFC SWE 002) som anger de krav som gäller för skogsbrukets aktiviteter; hur man ska säkerställa en långsiktigt hållbar skogsproduktion, vilken miljöhänsyn som ska tas och vilka sociala hänsyn som krävs för ett PEFC-certifierat skogsbruk. Ansvar för att uppfylla skogsstandarden åligger den certifierade skogsägaren.

8.2.2 Entreprenörcertifiering

För att underlätta för skogsägaren att leva upp till standardkraven ställer Svenska PEFC krav på skogsbrukscertifiering av avverkningsorganisationer och entreprenörcertifiering av entreprenörer. Det innebär att utförandet av enskilda åtgärder inom skogsbruket kan överlåtas till certifierade utförare. Entreprenörcertifiering utförs enligt PEFC SWE 003 Svenska PEFC:s Entreprenörsstandard.

8.2.3 Certifiering direkt eller i grupp

Större organisationer blir normalt direktcertifierade av ett certifieringsorgan. För skogsägare, avverkningsorganisationer och entreprenörer finns möjligheten att ansluta sig till en gruppcertifiering, där ett centralt organ, en paraplyorganisation, hjälper till med sakkunskap, administration, styrning och uppföljning av gruppmedlemmarna. En skillnad mellan ett gruppcertifikat och ett direktcertifikat är att gruppen består av flera aktörer och att skogsmarken inte omfattas av ett enhetligt ägande. Beroende på typ av certifiering ställs olika krav på ledningssystem och organisation. Kraven för ledningssystem och organisation anges i PEFC SWE 004 (Svenska PEFC:s krav för direktcertifiering och certifiering i grupp).

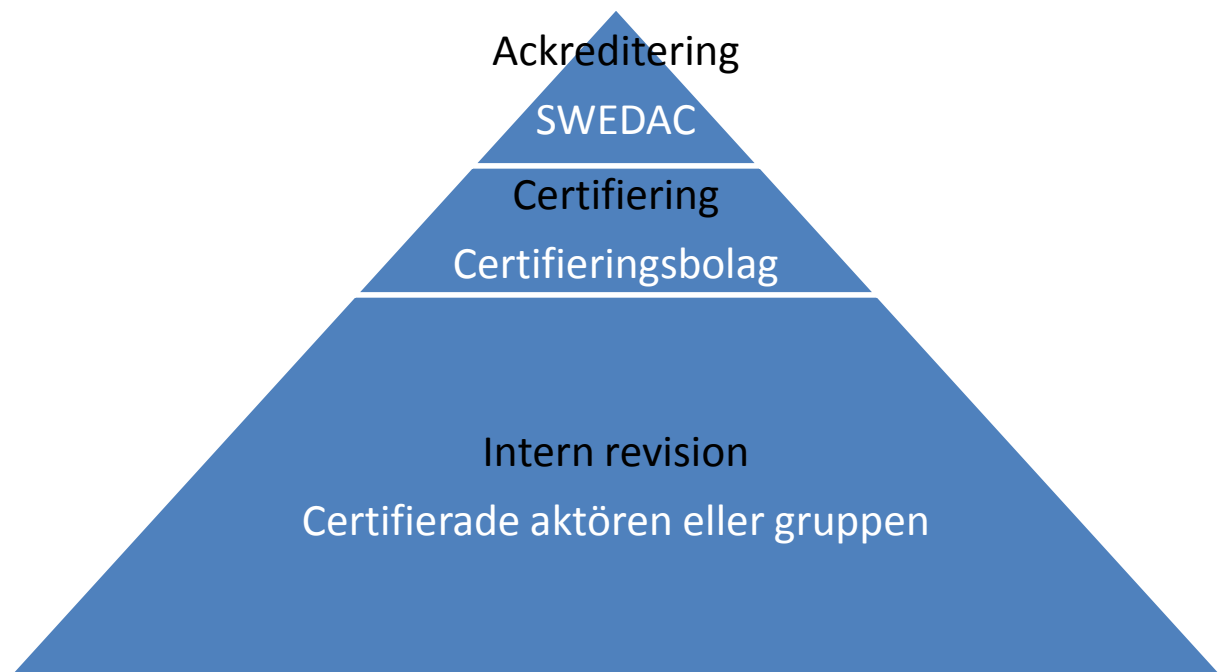
Svenska PEFC:s certifieringssystem är baserat på användande ledningssystem och innefattar därför krav på interna revisioner som är organisationens egen granskning av att verksamheten uppfyller ställda krav och avvikelsehantering.

8.2.4 Spårbarhetscertifiering

PEFC-systemet innefattar en spårbarhetsstandard för att säkerställa information om råvarans ursprung. Spårbarhetsstandarderna ställer också krav på det certifierade företags ledningssystem och arbetsvillkor för anställda. Spårbarhetscertifiering (Chain of custody) inom ramen för Svenska PEFC:s certifieringssystem utförs i enlighet med kraven i den internationella PEFC-standarderna PEFC ST 2002:2013: Chain of custody of forest based products – Requirements².

8.3 Logolicenser

PEFC-certifiering ger möjlighet att använda PEFC:s logotyp på produkter, fakturor, utbildningsmaterial, årsredovisningar, broschyrer mm. Användandet av PEFC:s logotyp kräver en särskild logolicens. I Sverige kan man ansöka om en logolicens hos Svenska PEFC. Regler för hur man får använda logotypen finns i den internationella PEFC-standarderna PEFC Logo Usage Rules – Requirements (PEFC ST 2001:2008)³.

Figur 8. Granskningshierarki för PEFC-standardens efterlevnad.

9 Undantag från standardkrav

Eventuella undantag från kraven i den svenska PEFC-standarderna ska prövas av PEFC:s styrelse. Undantag kan endast medges vid särskilda förhållanden som allvarligt försvårar tillämpningen av standarderna. Beslutade undantag ska anges på svenska PEFC:s hemsida (www.pefc.se).

² Gällande utgåva vid skrivningen av denna standard, för aktuell utgåva hänvisas till www.pefc.org

³ Se not 1

10 Förändrade förutsättningar

Nya forskningsresultat eller förändrade förutsättningar för skogsbruket kan göra vissa kravelement inaktuella under standardens giltighetstid. Styrelsen för svenska PEFC ska då utvärdera systemet för certifiering och besluta om lämplig åtgärd.

11 Svensk lagstiftning

PEFC-standarderna förutsätter att tillämplig svensk lagstiftning följs. Det är utsedd tillsynsmyndighet som ansvarar för tillsyn av lagens efterlevnad. PEFC-standarderna återger innehållet i vissa certifieringskritiska lag- och föreskriftskrav vilka ska ingå i granskning av PEFC-systemets efterlevnad.

12 Offentlighet

Svenska PEFC stöder principen om offentlighet för information av intresse för skogsbrukets externa intressenter, där offentlighet inte kan ha negativ inverkan på den certifierade organisationens eller berörd skogsägares affärsverksamhet.

Certifierade organisationer ska redovisa resultat från revisioner och på förfrågan lämna uppgifter om frivilliga avsättningar och vid gruppcertifiering om anslutna skogsägare och entreprenörer i enlighet med specifikationerna i PEFC SWE 004.

13 Tvister

Svenska PEFC ek. för. har det övergripande ansvaret för korrekt och opartisk hantering av tvistefrågor i anslutning till certifiering enligt Svenska PEFC.

Styrelsen för Svenska PEFC ansvarar för att vid behov tillsätta en oberoende tvistenämnd. Styrelsen tolkar principer angående PEFC-systemet då det krävs för att certifieringsorganisation/ackrediteringsorganisation (Swedac) eller tvistenämnden ska kunna fatta beslut. Styrelsen för Svenska PEFC kan besluta att föra en tolkningsfråga vidare till internationella PEFC när frågan rör tolkning av internationella PEFC fastställda dokument.

13.1 Anvisning för lösning av tvister

Två huvudtyper av tvister kan uppträda:

- Tvister som kan lösas av certifieringsorganisationen eller ackrediteringsorganisationen (Swedac) och som gäller certifieringens genomförande.
- Tvister som inte kan lösas av certifieringsorganisation/ackrediteringsorganisationen (Swedac) och som rör tolkning av PEFC-kravens relevans tydlighet och objektivitet.

Tvister enligt punkt 1 löses av certifieringsorganisationen/ackrediteringsorganisationen (Swedac). Tvister enligt punkt 2 löses av svenska PEFC:s tvistenämnd.

Certifieringsorganisationerna har rutiner för lösning av tvister som rör utförd certifiering. Ackrediteringsorganisationen (Swedac) har rutiner för lösning av tvister som rör utförd ackreditering.

De beslut angående lösning av tvister som fattas av ackrediteringsorganisationen (Swedac), certifieringsorganisationer eller Svenska PEFCs tvistenämnd ska enligt beslut i PEFC:s styrelse efterlevas av Svenska PEFC ek för och av berörda certifierade.

13.2 Ansökan om lösning av tvister

Part eller parter som önskar formell hjälp för lösning av en tvist som gäller certifiering enligt Svenska PEFC vänder sig till berörd ackrediteringsorganisation (Swedac), certifieringsorganisation eller till ordföranden i Svenska PEFC:

- Ackrediteringsorganisationen (Swedac), certifieringsorganisationen respektive ordföranden avgör om frågan ska behandlas inom den egna organisationen eller föras vidare till annan berörd instans för lösning av tvisten. Avgörande är vilken typ av tvist som frågan gäller.
- Tvister som rör ackreditering av certifieringsorganisationer, kompetens eller arbetssätt hos certifieringsorganisationerna inlämnas i första hand till ackrediteringsorganisationen (Swedac). Tvister som rör utfärdade certifikat och användning av PEFC:s logotyp inlämnas i första hand till berörd certifieringsorganisation. Tvister som rör tolkning av PEFC-kraven för skogsbruks-, entreprenörs- och spårbarhetscertifiering inlämnas i första hand till ordföranden för Svenska PEFC som tar ansvar för att organisera en tvistenämnd i samråd med de tvistande parterna.
- Berörda parter ska innan frågan kan tas upp till formell behandling visa att man sökt lösa tvisten på egen hand, eventuellt med lämpligt externt stöd.
- Begäran om stöd för lösning av tvister inlämnas skriftligt med tillhörande dokumentation till ackrediteringsorganisationen (Swedac), certifieringsorganisationen eller till ordföranden för Svenska PEFC.

13.3 Organisering av svenska PEFC:s tvistenämnd

PEFC:s tvistenämnd ska bildas av en oberoende ordförande och två övriga ledamöter med lämplig kompetens. Styrelsen för Svenska PEFC ek. för. utser till ordförande en oberoende jurist med lämplig kompetens som permanent ordförande i tvistenämnden. De tvistande parterna utser vardera en ledamot. Om inget annat beslutas svarar respektive part för kostnaden för sin ledamot medan Svenska PEFC svarar för kostnaden för ordföranden.

13.4 Tvistenämndens arbete

Tvistenämndens ordförande ansvarar självständigt för tvistenämndens arbetsformer. Vid behov inhämtas yttrande från PEFC:s arbetsgrupper eller andra lämpliga sakkunniga.

- Ordförande för tvistenämnden kan inom rimliga ramar själv besluta om kostnader för Tvistenämndens eget arbete samt för medverkan från eventuella opartiska sakkunniga. Beslut om sådana kostnader anmäls till VD för Svenska PEFC.
- Tvistenämndens beslut kan inte överklagas.

Bilaga A   ***ILO-konventioner och rekommendationer***

Nr 87 Konvention angående föreningsfrihet och skydd för organisationsrätten.

Nr 90 Rekommendation angående lika lön för män och kvinnor för arbete av lika värde.

Nr 98 Konvention angående tillämpningen av principerna för organisationsrätten och den kollektiva förhandlingsrätten.

Nr 100 Konvention angående lika lön för män och kvinnor för arbete av lika värde.

Nr 105 Konvention angående avskaffande av tvångsarbete.

Nr 111 Konvention angående diskriminering i fråga om anställning och yrkesutövning

Nr 135 Konvention om arbetstagarrepresentanters skydd inom företaget och åtgärder för att underlätta deras verksamhet.

Nr 138 Konvention om minimiålder för tillträde till arbetsmarknaden.

Nr 146 Rekommendation om minimiålder för tillträde till arbete.

Nr 154 Konvention angående främjandet av kollektivförhandlingar

Nr 155 Konvention om arbetarskydd och arbetsmiljö

Nr 163 Rekommendation angående främjandet av kollektivförhandlingar

Bilaga B Begrepp och definitioner

Ackreditering	Ackreditering är en kompetensprövning som sker enligt europeiska och internationella standarder. Ackrediteringsorgan är den organisation som utför ackrediteringen genom att fortlöpande kontrollera att det ackrediterade företaget är kompetent att utföra de provningar, certifieringar och kontroller som det är ackrediterat för. En ackrediterad certifieringsorganisation har rutiner och kompetens för certifiering.
Artdatabanken	Kunskapscentrum för arter och naturtyper vid SLU.
Avverkningsorganisation	En organisation eller en enhet i en organisation som avverkar och/eller bedriver handel med rundvirke och/eller bioenergisortiment.
Avverkningsrätt	Rätt att avverka skog på annans fastighet i enlighet med ett upplåtelseavtal.
Dominans	Övervikt av en art eller ett fåtal arter på en växtplats. Ett bestånd domineras av ett trädslag om trädslaget utgör mer än 50 % av stamantalet.
Beställare	Köpare av skogliga entreprenörstjänster.
Biodiversitet	Biologisk mångfald. Den totala variationen av livsformer inom arter, mellan arter, mellan naturtyper och mellan ekosystem. Biodiversitet kan beräknas på flera olika sätt.
Biologiska bekämpningsmedel	Bekämpningsmedel bestående av levande organismer.
Biotopskyddsområden	Område – oftast 2-5 ha - avsatt av Skogsstyrelsen på privat mark för skydd av livsmiljö för hotade växt- och djurarter. Området tillhör en av SKS:s 18 listade naturtyper. Intrångsersättning utgår.
Boreal zon	Norra barrskogsregionen.
Brandlyror	Brandskada på stammen av träd som överlevt tidigare skogsbrand.
Brandriskprognos	SMHI:s (Statens Meteorologiska och Hydrologiska Institutets) officiella klassificering av aktuell risk för brand i skog och mark. Det finns för närvarande två olika modeller för klassificering av skogsbrandrisk i Sverige vid SMHI. Prognoser enligt dessa modeller finns inte tillgängliga hela året utan drivs på uppdrag av MSB vid SMHI under större delen av våren/sommaren. Under våren finns det dessutom en särskild beräkningsmodell för gräsbrand.
Certifieringsorganisation	Certifieringsorganisationer granskar företag och utfärdar certifikat.
Certifikat	Garanti för att en produkt eller en tjänst är utförd enligt en given standard. Certifiering är den process genom vilken en oberoende part lämnar skriftliga garantier att produkter eller tjänster följer en given standard.

Chain of Custody	Spårbarhet. Garanti för att hela kedjan från råvara till slutprodukt följer en given standard. PEFC Council - Chain of Custody of Forest Based Products Requirements . I PEFC krävs att varje organisation i kedjan har rutiner för att korrekt ange hur stor andel av den inköpta varan från föregående led som är certifierad.
Cites	<i>Convention on International Trade in Endangered Species.</i>
Drivning	Avverkning och utforsling av virke.
Död ved	Stamdelar vars livsfunktioner upphört eller som lämnas för naturvårdsändamål. Indelas i PEFC-standarden i: <ul style="list-style-type: none"> • Äldre död ved, ved från träd som inte haft näringstransport under minst ett år • Färsk död ved, ved från träd som har näringstransport eller har haft näringstransport under det senaste året
Egenkontroll	Verksamhetsutövares egen kontroll av att verksamheten uppfyller uppställda krav.
Ekologisk landskapsplanering	Planering av verksamhet och åtgärder i ett landskap med målet att bevara och bygga upp den biologiska mångfalden i landskapet. Ett sätt att planera naturresursanvändning för att uppnå vissa ekologiska mål. Särskilt arter med krav som rör större områden än skogsbestånd kan gynnas vid ekologisk landskapsplanering. Med landskapsekologiskt perspektiv avses att strukturer och miljöer bevaras och skapas i landskapet i tillräcklig mängd och med tillräcklig konnektivitet (minskat spridningsavstånd) så att organismer kan överleva och sprida sig.
Extern revision	se Tredjepartsrevision.
Flermålsskogsbruk	Skogsbruk med flera mål; virkesproduktion och miljöhänsyn.
Fornminnesregistret	Riksantikvarieämbetets (RAÄ) fornminnesregister.
Frisk skogsmark	Skogsmark med god vattentillgång, grundvattenyta på 1-2 meters djup.
Främmande trädslag	Inhemska trädslag definieras av Skogsstyrelsen. Övriga betraktas som främmande.
Fuktig sedimentmark	Skogsmark på sedimentär jordart och med riklig vattentillgång, grundvattenytan på mindre än 1 meters djup.
Fuktig skogsmark	Skogsmark med riklig vattentillgång, grundvattenytan på mindre än 1 meters djup.
Förstärkt hänsyn	Skog där virkesproduktionen är en viktig målsättning men där höga naturvärden (>10 % av arealen) kräver mer hänsyn än i PG-bestånden. I den gröna planen ska lämpliga åtgärder anges och skyddsvärda naturvärden preciseras.
Föryngringsavverkning	Avverkning i syfte att åstadkomma ny skog genom skogsodling eller naturlig föryngring.

Föryngringsmaterial	Frö och plantor för nyanläggning av skog.
GMO	Organism med genmodifierat (artfrämmande) arvsanlag.
Gruppcertifiering	Certifiering av en grupp skogsägare/avverkningsorganisationer eller entreprenörer genom en s.k. paraplyorganisation.
Hemiboreal zon	Södra barrskogsregionen.
Hyggesbränning	Bränning efter avverkning i syfte att skapa förutsättningar för föryngring och naturvård.
Högstubbar	Höga stubbar (ca 3 m), som i naturvårdssyfte lämnats kvar efter avverkning.
ILO	<i>International Labour Organisation</i> , Internationella arbetarorganisationen. Självständigt fackorgan inom FN.
Impediment	Skogsmark med en virkesproducerande förmåga under en skogskubikmeter per ha och år.
Intern revision	Kontroll av standardens efterlevnad hos certifierade organisationer utförd av egen personal.
ISO 14001	se SS-EN ISO 14001.
ITTA	<i>International Tropical Timber Agreement</i> .
K / PF	Se målklass.
Kalmark	Skogsmark som är kal eller där träd och skogsplantor antalsmässigt ej uppfyller skogsvårdslagets krav.
Kantzön	Skogsbeklädd zon som gränsar mot angränsande ägoslag. En kantzön kan ha ett värde i sig och även fylla en funktion som skyddszon.
Kontinuitetsskogsbruk	Ett samlingsnamn för skötselsystem, metoder och åtgärder inom skogsbruk som innebär att skogen är kontinuerligt skogsbevuxen.
Kontroversiella källor	Olaglig eller av samhället icke auktoriserad avverkning. Exempel på sådan avverkning omfattar avverkning i skogar skyddade enligt lag. Motsvarande gäller även för avverkning i skogar som enligt offentlig publicering/kungörelse av statlig myndighet (eller annan organisation med legalt uppdrag att göra detta) är planerade att strikt skyddas enligt lag, utan att den statliga myndigheten (eller auktoriserade enheten) gett tillstånd till denna åtgärd.
Knäckesjuka	Sjukdom på tall som orsakas av en rostsvamp vilken värdväxlar mellan asp och tall. Tallens årskott deformeras eller knäcks.
Kulturstubbe	Träd som kapas i brösthöjd (1,3 m) för att markera kulturvärden.
Kulturlämning	Kulturlämning, eller övrig kulturlämning. Med detta begrepp avses lämning som inte är kulturlämning men som omfattas av hänsynsreglerna i § 30 SVL och som är preciserade i de allmänna

	råden.
Landskapsanalys	se Ekologisk landskapsplanering.
Landskapsekologisk planering	se Ekologisk landskapsplanering.
Landskapsekologiskt perspektiv	se Ekologisk landskapsplanering.
Ledningssystem	System för rutiner för styrning av verksamheten i en organisation.
Markberedning	Behandling av mark i syfte att blottlägga mineraljord inför föryngring med frö eller plantor.
Miljöhänsyn	Den samlade hänsynen till naturvärden, mark, vatten, kulturmiljöer i samband med skötsel av skog.
Miljöklass	Trafikverkets miljöklassningssystem för fordonsbränslen. För diesel finns klasserna 1, 2 och 3; för bensin 1 och 2. Lägre klass är mer miljövänlig.
Miljöledningsstandarden ISO 14001	se SS-EN ISO 14001.
Miljöledningssystem	se Ledningssystem, avser i detta fall styrning av verksamhet med miljöpåverkan.
MKB	Miljökonsekvensbeskrivning.
Objekt med naturvärden	Områden som är viktiga för biologisk mångfald men som inte har nyckelbiotopskvalitet
Målklass	Begrepp i skogsbruksplanläggningen. För varje avdelning ska en målklass ange den fortsatta utvecklingen av avdelningen. Följande målklasser används: <ul style="list-style-type: none"> • PG – produktion med generell hänsyn • K/ PF – kombinerat mål, produktion med förstärkt hänsyn • NS – område avsatt för naturvård där skötsel krävs för att bevara naturvärdena • NO – område avsatt för naturvård som ska lämnas orört <p>Se även skogsbruksplan</p>
Naturlig föryngring	Föryngring uppkommen genom självsådd (eller skottskjutning).
Naturlig störningsdynamik	De störningar av typen brand, storm eller insektsangrepp som naturligt stör en given skogstyp.
Naturvårdsavtal	Civilrättsligt avtal mellan Skogsstyrelsen och skogsägare rörande naturvård i skog. Tecknas ofta på 50 år.
Naturvårdsbränning	Bränning av skogsmark - med viss andel stående skog - i syfte att skapa

	levnadsbetingelser för brandkrävande arter.
Naturvärden	<p>Naturvärden bedöms med utgångspunkt från lämpliga substrat och biotoper men även med utgångspunkt från vilka biologiska arter eller artgrupper som noterats eller sedan tidigare är kända. Det finns flera egenskaper som är gemensamma för skogar med naturvärden. Skogarna har ofta en eller flera av följande kännetecken:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Många gamla träd. Storvuxna äldre träd eller små, senvuxna träd. • Stor variation i trädslag, liksom ålder och storlek av träden. • Luckor och gläntor i skogen som släpper ned ljus. • Döda träd och som står eller ligger, även halvdöda träd. • Murkna och murknande träd, både stående och liggande. • Träd med håligheter. • Spår av brand. • Områden där det stått skog eller träd under lång, obruten tid. • Inslag av asp, sälg och ädellöv i skogsområden med andra trädslag. • Skog med spår av människan, exempelvis hamlade träd eller spår av skogsbyte. • Trädbärande hagmarker med stora, gamla, träd.
Naturvärdesbedömning	Metodik för att bedöma områdets förutsättningar för biologisk mångfald, såsom det avspeglas i förekomsten av för organismerna väsentliga biotopgenskaper och livsmiljöer.
Naturvärdesträd	Träd med befintliga, höga naturvärden som lämnas vid avverkning för att växa in i kommande bestånd.
NB	se Nyckelbiotop.
Nemoral zon	Lövskogsregionen.
NO	Se målklass.
NS	Se målklass.
Nyckelbiotop	En nyckelbiotop är ett skogsområde som från en samlad bedömning av biotopens struktur, artinnehåll, historik och fysiska miljö idag har mycket stor betydelse för skogens flora och fauna. Där finns eller kan förväntas finnas rödlistade arter. Skogsstyrelsens definition.
Paraplyorganisation	Certifierad organisation som tecknar certifieringsavtal med skogsägare, entreprenörer och virkesorganisationer i grupp.

PEFC	<p>Programme for the Endorsement of Forest Certification schemes (tidigare Pan European Forest Certification). Ett internationellt system för skogscertifiering där målet är att, med nationella anpassningar, utveckla ett uthålligt skogsbruk med god balans mellan; skogsproduktion, miljö och sociala intressen.</p> <p>Systemet ska garantera en köpare av skogsprodukter att dessa kommer från skogsbruk som bedrivs och kommer att bedrivas ekonomiskt, ekologiskt och socialt uthålligt.</p>
PF	Se målklass.
PG	Se målklass.
Planerare	Detaljplanerar område inför åtgärd
Planproducent	Levererar under eget namn en färdig skogsbruksplan till beställaren
Produktiv skogsmark	Skogsmark med en virkesproducerande förmåga överstigande en skogskubikmeter per ha och år.
Proveniens	Population eller grupp av individer av samma art härstammande från ett visst, noggrant angivet område.
Rödlistade arter	Arter som listats som hotade på Naturvårdsverkets officiella hotlista (Rödlistan).
Skogsbruksorganisation	Organisation som utför skogsbruksåtgärder på skogsmark
Skog och skogsmark	<p>Mark som är lämplig för virkesproduktion och som inte i väsentlig utsträckning används för annat ändamål. Marken anses lämplig om den kan producera i genomsnitt minst 1 kubikmeter (m³) per ha och år vid 100 års växttid (minst bonitet VIII enligt Jonson eller H100 högre än cirka 10 meter). Till skogsmark räknas extensivt utnyttjad betesmark och mark inom vilthägn som inte är jordbruksmark.</p> <p>Som skogsmark räknas också nedlagd jordbruksmark och annan outnyttjad mark som är lämplig för skogsproduktion, om inte skogsbruk är en klart olämplig markanvändning (exempelvis fornminnesområden). Jordbruksmark som inte brukats under de tre senaste åren anses som nedlagd och räknas till skogsmark. Så länge marken hävdas genom slåtter, oavsett om gräset tas tillvara eller ej, klassas dock marken som åker. Plantskolor och fröplantager klassificeras som bebyggd mark. Pyntegröntodlingar och julgransodlingar på tidigare åkermark klassas som åker liksom energiskogsodlingar.</p>
Skogens pärlor	Ett geografiskt register på Skogsstyrelsens hemsida över olika natur- och kulturmiljövärden, exempelvis de övriga kulturlämningar som registrerats vid Skog- och historieinventeringar.
Skogliga impediment	se Impediment.
Skogsbruksplan	En detaljerad beskrivning av en skogsfastighet som helhet, samt av

	respektive avdelning och dess strukturer. För varje avdelning ska en målklass tilldelas som anger den fortsatta utvecklingen av avdelningen. Med skogsbruksplan avses i standarden även på annat sätt benämnda dokument eller register som fyller motsvarande funktioner.
Skogsbruksplanläggare	Utför fältarbete som underlag till skogsbruksplaner
Entreprenörskategorier	<p>Med avverkningsentreprenör avses registrerat företag som utför skogliga avverkningsarbeten, t.ex. gallring, slutavverkning och skörd av skogsbränslen, på skogsmark.</p> <p>Med skogsvårdsentreprenör avses registrerat företag som utför skogsvårdsuppdrag, t.ex. markberedning, plantering, röjning eller dikning, på skogsmark.</p> <p>Med planläggningsentreprenör avses registrerat företag som utför skogsbruksplanläggning, annan planering och/eller inventeringsverksamhet med betydelse för PEFC-kravens efterlevnad.</p>
Skogs-certifiering	Garanti för att skogsbruk bedrivs enligt en given standard.
Skogssektorns målbilder	Skogssektorns målbilder för god miljöhänsyn.
Skydds-dikning	Skogsdikning efter slutavverkning i syfte att förhindra oacceptabel höjning av grundvattennivån.
Skydds-zon	Zon som skapas för att skydda hänsynskrävande biotoper eller kantzoner från t.ex. ljusinsläpp.
Småskogsbruk	Skogsbruk bedrivet i mindre skala utan särskild förvaltningsorganisation.
Sociala hänsyn	Krav på arbetsmiljö och kompetensutveckling för personal i skogen, krav på allmänhetens tillgång till skogsmark och främjandet av landsbygdsutveckling, samt kulturmiljövården.
Spårbarhetscertifikat	se <i>Chain of custody</i> .
SS-EN ISO 14001	Standard för utveckling av miljöledningssystem. SS - Svensk Standard, EN - Europeisk Standard, ISO - International Organisation for Standardisation.
Storskogsbruk	Skogsbruk bedrivet i större skala och i regel med särskild förvaltningsorganisation
Ståndortsanpassad	Metoder och val av trädslag är anpassade efter markens variationer även inom små områden.
Substrat	Det material i vilken organismer växer.
Sumpskogar	Skog på blöt mark där träden i moget stadium har en medelhöjd av minst 3 m och trädens krontäckningsgrad är minst 30%.
Swedac	Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll. Myndighet under Näringsdepartementet

Svenska PEFC	Ekonomisk förening som förvaltar den svenska PEFC-standarderna.
SVL	Skogsvårdslagen.
SKS	Skogsstyrelsen (SKS) statlig myndighet vars uppgift är att verkställa den skogspolitik som lagts fast av riksdag och regering. Väsentliga arbetsuppgifter är rådgivning i skogsfrågor, tillsyn enligt skogsvårdslagen och vissa delar av miljöbalken, tjänster inom skoglig verksamhet, stöd inom naturvårdsområdet och inventeringsverksamhet.
SYN	Skogsbrukets yrkesnämnds vidareutbildningar för skoglig personal.
TD	Tekniskt dokument. Den föreliggande samlade svenska PEFC-standarderna benämns TD IV då det är den fjärde reviderade standarderna sedan starten.
Tillsvidareanställning	Anställningsform enligt gällande kollektivavtal.
Traktdirektiv	Arbetsinstruktion som beställaren lämnar till entreprenören i samband med traktuppdag.
Tredjeparts-certifiering	Certifiering utförd av oberoende part, skild från säljare och köpare.
Tredjepartsrevision	Kontroll av standardens efterlevnad hos certifierade organisationer av ackrediterad oberoende revisor.
Underentreprenör	Skogsentreprenör som anlitas av annan skogsentreprenör.
Utvecklingsträd	Träd utan befintliga höga naturvärden som lämnas vid avverkning för att bli naturvärdesträd.
Visstidsanställning	En anställning som pågår mellan ett förutbestämt start respektive slutdatum eller under 1 säsong.
Värdekärna	<p>En värdekärna är ett område med höga naturvärden som bedöms ha stor betydelse för växter och djur. Storleken på en värdekärna kan variera från mycket liten till i sällsynta fall flera hundra ha. Begreppet värdekärna är centralt, eftersom grundkravet för naturvårdsavtal, biotopskyddsområde och naturreservat är att området innehåller en värdekärna.</p> <p>Värdekärnor kan vara nyckelbiotoper eller objekt med naturvärden. Dessa kan man hitta i Skogens pärlor på Skogsstyrelsens hemsida. Det kan även vara skogsområden som inte är klassade som nyckelbiotoper, men som har en eller flera av kännetecknen för skog med höga naturvärden. Ibland hittar man värdekärnorna bland NO- och NS-områden i gröna skogsbruksplaner.</p>

Bilaga C   Policy för balans mellan Skogsbruk och Rennäring

1. Bakgrund

PEFC bygger på Riodeklarationen/principerna (UNCED 1992) för hållbart skogsbruk (Sustainable Forest Management, SFM) med balans mellan ekonomiska, miljömässiga och sociala intressen. Dessa principer har vidareutvecklats i Ministerkonferensen för skydd av Europas Skogar (MCPFE), senare benämnd FOREST EUROPE, samt i liknande processer i övriga delar av världen vilka utgör plattform för alla nationella PEFC-system. Rennäringen ska i samband med hållbart skogsbruk definieras som en viktig sektor för Norrlands inland med avseende på övergripande mål för ekonomi, miljö och sociala intressen.

Skogsbruk och rennäring bedrivs i Sverige på samma marker. Båda dessa näringar är på olika sätt av stor betydelse för den regionala och lokala utvecklingen i norra Sverige. Renskötselområdet omfattar cirka 40 % av Sveriges yta oberoende av markägarkategori. Skogsbruk bedrivs inom renskötselområdet både av privatägda och statsägda aktiebolag m. fl. (storskogsbruket) och av cirka 50 000 enskilda privata mindre skogsägare (familjeskogsbruket). Renskötsel bedrivs inom renskötselområdet av 51 samebyar.

2. Syfte

Denna policy definierar hur dialog och samverkan mellan berörda intressen enligt Svenska PEFC ska ske för en god balans mellan skogsbruk och rennäring. De olika överväganden som har gjorts i Sverige rörande de legala, sedvanliga och traditionella rättigheter så som de anges i ILO 169 och FN:s deklaration om ursprungsbefolkningars rättigheter har varit vägledande vid framtagandet av denna policy. Syftet är att utveckla lämpliga hänsyn i hållbart skogsbruk för att möta rennäringens intressen inklusive fritt och informerat samförstånd genom regional och lokal dialog och samverkan i ömsesidig respekt. Denna policy hanterar inte frågor som rör jakt- och fiskerättigheter på skogsfastigheten. Alla skogsägare som är certifierade enligt Svenska PEFC ska följa denna policy.

3. Gränser och områden för renbete vintertid

Gällande gränser för året-runt-markerna definieras i rennäringslagen. Gränserna för rennäringens vinterbetesområden grundas på sedvanerätt. I vissa områden i Dalarna, Härjedalen och Norrbotten har gränserna för denna rätt till renbete avgjorts genom domstolsutslag.

I februari 2006 har en statlig gränsdragningskommission presenterat en utredning med förslag för olika typer av gränser (Samernas sedvanemarkar, SOU 2006:14). Gränserna enligt utredningen redovisas i figur 1. Svenska PEFC tar hänsyn till de av utredningen föreslagna gränserna för vinterbete. Möjlighet ska finnas för båda intressen att begära rättslig prövning av dessa gränser. I området med "mindre sannolik renbetesrätt" enligt SOU 2006:14 ställer Svenska PEFC inga certifieringskrav på åtgärder i skogsbruket med avseende på rennäringen.

Konkreta regler för hur tolkning och tillämpning ska ske i Svenska PEFC följer nedan i punkterna 3.1-3.2 enligt gränsförslag i SOU 2006:14.

3.1 Områden med bevisad eller sannolik renbetesrätt (SOU 2006:14)

Inom områden med bevisad eller sannolik renbetesrätt ska regler och kriterier enligt denna policy gälla till alla delar.

Om sådana områden genom domstolsutslag eller riksdagsbeslut övergår till områden utan renbetesrätt ska certifierade skogsägare vara beredda att uppfylla regler och kriterier i denna policy

inom ramen för betesavtal. Sådana betesavtal förutsätter att skogsägaren till fullo kompenseras av staten eller berörd sameby för markanvändning och eventuella skogsskador.

3.2 Områden utan renbetesrätt (SOU 2006:14)

I Dalarna, Härjedalen och Norrbotten finns områden där domstolsutslag slagit fast att renbetesrätt saknas. I dessa områden ska certifierade skogsägare vara beredda att teckna renbetesavtal med rätt till full ersättning för markanvändning och skogsskador. Denna ersättning ska erläggas av staten eller berörd sameby.

4. Hänsyn till rennäringens intressen

I områden definierade under punkt 3.1 tas hänsyn som i görligaste mån utgår från prioriteringar grundade på renbetesplaner från berörda samebyar.

Hänsyn till samiska kulturvärden gäller till alla delar enligt generella regler och kriterier för vård och hänsyn vid kulturlämningar mm.

Följande objektsvisa hänsyn ska tas i tillämpliga fall:

3.13.1 Samråd inom rennäringens åretruntmarker ska göras i enlighet med skogsvårdslagstiftningen.

3.13.2 I områden med bevisad eller sannolik renbetesrätt (i enlighet med SOU 2006:14) ska följande objektsvisa hänsyn tas till rennäringen:

- På lavtyp och lavrik markvegetationstyp ska skonsam markberedning utföras på ett sådant sätt att skogens återväxt tryggas samtidigt som markpåverkan blir så liten som möjligt.
- Bestånd med viktig hänglavsforekomst ska ståndortsanpassad slutavverkning utföras med sparande av hänglavsrika kantzoner längs vattendrag och myrar samt trädgrupper med hänglav
- Skogsgödsling ska inte utföras i bestånd av lavtyp, lavrik typ och torra ristyper med inslag av lav om inte annat överenskommit i samband med samråd enligt §20 och §31 SVL.
- Bränning ska inte utföras på marker av lav- eller lavrik typ och som är viktiga för rennäringen, om inte annat överenskommit i samband med samråd enligt §20 och §31 SVL.
- Särskild hänsyn vid avverkning ska tas till flyttleder, uppsamlingsområden och rastbeten så att deras funktion inte onödigtvis försämras.
- Ovanstående hänsyn ska tas utan att pågående markanvändning avsevärt försvåras inom berörd del av fastigheten (bestånd eller motsvarande).

5. Regional och lokal dialog och samverkan

Svenska PEFC stöder principen om regional och lokal dialog och samverkan mellan rennäring och skogsbruk, i syfte att utveckla lämpliga hänsyn i ett hållbart skogsbruk. Det innebär att övergripande överlägga och söka samsyn om principer och strategier där hänsyn till respektive närings behov och förutsättningar, såväl som skillnaden mellan storskogsbrukets och familjeskogsbrukets förutsättningar, är en viktig grund.

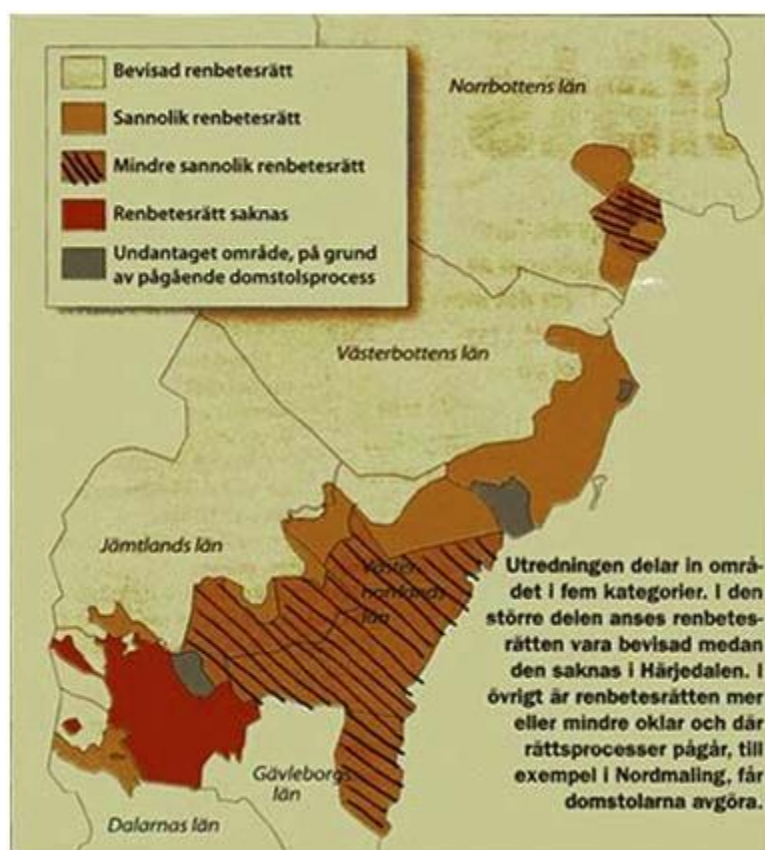
Svenska PEFC har identifierat den långsiktiga regionala och lokala dialogen och samverkan som nyckeln till en god balans mellan familjeskogsbrukets och rennäringens intressen. Familjeskogsbruket genom LRF Skogsägarna (Lantbrukarnas Riksförbund, Norra Skogsägarna, Skogsägarna Norrskog och

Skogsägarna Mellanskog) och rennäringen genom Svenska Samernas Riksförbund arbetar utifrån principen om en ömsesidig respekt och en gemensam helhetssyn på relationen mellan näringarna. Modellen för regional och lokal samverkan mellan familjeskogsbruket och rennäringen har sin grund i de gemensamma erfarenheterna i tidigare överenskommelser om kontakt och samverkan, i det dialogprojekt som drevs gemensamt under 2001-04 där huvudmålet var att öka kunskapen om varandras näringar, i det pilotprojekt om metodutveckling som genomfördes i Jämtland under 2013-14, och i den avsiktsförklaring mellan LRF Skogsägarna och Svenska Samernas Riksförbund som undertecknades 2015-xx-xx. Det löpande arbetet syftar till att främja en positiv utveckling för båda näringarna i att nyttja samma markområden, genom att fortsatt utveckla olika metoder för dialogen mellan näringarna. Samverkan mellan rennäringen och familjeskogsbruket är också viktig för sysselsättning och infrastruktur samt de båda näringarnas utveckling i Norrlands inland.

Berörda direktcertifierade skogsägare och paraplyorganisationer inom Svenska PEFC har ansvar för att gemensamt inbjuda till dialog och samverkan och agera utifrån de överenskommelser som träffas.

6. Tvister

Svenska PEFC ska hantera eventuella tvister mellan skogsbruks- och rennäringens intressen efter anmälan från endera part eller båda parterna gemensamt. Detta ska ske enligt fastlagda regler i PEFC SWE 001.

Figur 1. Samernas sedvanemarkers, SOU 2006:14

Bevisad renbetesrätt	Verified right of Reindeer Herding
Sannolik renbetesrätt	Probable right of Reindeer Herding
Mindre sannolik renbetesrätt	Less probable right of Reindeer Herding
Renbetesrätt saknas	No right Reindeer Herding
Undantaget område, pga. pågående domstolsprocess	Excluded area, because of ongoing court procedure

Bilaga D Svenska proceduren för utarbetande av PEFC-skogsstandard

Antagen av styrelsen för Svenska PEFC 11 maj 2009.

Inledning

Bilaga 2 i PEFC Councils Tekniska Dokument kräver att de nationella organisationer som är ansvariga för utarbetandet av PEFC:s skogs- och spårbarhetsstandarder ska utveckla egna skrivna regler (Bilaga 2, paragraf 3.5.1). För att genomföra dessa krav ska Svenska PEFC bilda en temporär arbetsgrupp - ett Standardforum - för att revidera skogsstandarderna vart 5:e år.

1. Etablering av Standardforumet

Styrelsen för Svenska PEFC ska vara ansvarig för att initiera översynen av skogsstandarderna vart 5:e år. Medlemmar och icke medlemmar, definierade enligt § 4 i stadgarna för svenska PEFC, med intresse att främja skogscertifiering enligt PEFC systemet ska ha möjlighet att delta i Forumet:

- I. Skogsbruk inkl. transporter av virke till industri / terminal
- II. Förädling av skogsråvara inkl. distribution och handel i värdekedjan fram till slutkund.
- III. Organisationer för sociala-, miljömässiga- och kulturella intressen kopplade till uthålligt skogsbruk.

En kartläggning av intressenter ska göras som identifierar de sektorer som är relevanta och varför, sannolika nyckelfrågor för varje sektor ska definieras samt med vilka kommunikationsmedel intressenterna bäst nås. Kartläggningen ska också identifiera om någon intressent är missgynnad. Styrelsen för Svenska PEFC ska, om någon sådan identifieras, ta itu med hindren för deras medverkan och verka proaktivt för deras deltagande och bidrag i standardutvecklingsverksamheten.

En generell inbjudan till dessa organiserade intressenter ska läggas ut på nätet; www.pefc.se. Medlemmarna i Svenska PEFC ska bjudas in per brev. Inbjudningsbrev ska också sändas till intressenter med särskilda intressen/kompetenser för standardöversynen, inklusive nationella miljö- och sameorganisationer. Inbjudningarna ska göras minst tre veckor före det första mötet med Standard Forumet.

Förutom den generella och de speciella inbjudningarna - minst tre veckor före etableringen av Forumet - ska: dag, tid och plats för det första Forumet annonseras på internet: www.pefc.se.

Utöver de intressenter som räknas upp ovan (I-III), kan specialister (forskare och andra experter) bjudas in till Forumet för att bidra med sin expertkunskap.

Forumets första uppgift är att konstituera sig och utse en styrelse för Forumet om 9 personer inklusive en ordförande.

2. Balanserad representation och beslutsprocesser

Intressenterna i Forumet ska nå enighet i beslutet att rekommendera det slutliga förslaget för formellt godkännande. I syfte att uppnå enighet kan Forumet använda följande alternativa tillvägagångssätt för att komma fram till om meningsmotsättningar finns:

- a) ett möte ansikte-mot-ansikte med muntlig ja/nej röstning, handuppräckning för ja/nej röstning; ett uttalande om enighet från ordföranden där inga avvikande uppfattningar anmäls (muntligen eller via handuppräckning); en formell sluten omröstningsprocess, etc.
- b) ett möte via telefonkonferens med muntlig ja/nej röstning,

- c) ett möte via e-mail där förfrågan om överenskommelse eller protest ställs till medlemmarna och där medlemmarna avger ett skriftligt svar (istället för votering), eller
- d) kombinationer av dessa.

Om enighet inte kan nås mellan alla enskilda Forumdeltagare, ska intressentorganisationerna grupperas i följande tre kategorier och utse en talesperson per organisation:

I. Skogsbruk: exv. Skogsägare, Skogsägarorganisationer, LRF Skogsägarna, Större skogsföretag, ett samarbetsorgan för kyrkans skogar och Skogsentreprenörsorganisationer.

II. Förädling av skogsråvara: exv. Regionala sågverksföreningar, Sågverkens Riksförbund, Skogsindustrierna, Stora skogs- och skogsindustriföretag som ej representeras via en branschorganisation, Nationella branschföreningar som företräder virkesförädling och handel med skogsprodukter, andra nationella branschorganisationer involverade i primär virkesförädling och skogsenergi.

III. Organisationer för sociala-, miljömässiga- och kulturella intressen kopplade till uthålligt skogsbruk: exv. Nationella miljöorganisationer, Fackföreningar företrädande skog och skogsindustri, Nationella organisationer knutna till skog och skogsbruk inom jakt, rekreation, friluftsliv, sport och idrott, hembygd och kulturhistoria, Landstingsförbundet och Kommunförbundet m.fl.

- Styrelsen för Svenska PEFC ska bestämma till vilken kategori en organisation i Forumet tillhör. Interesseorganisationen ska utse sin egen talesperson.
- Beslutsprocessen ska nå enighet, inklusive besvär- och klagomålsprocedurerna under punkt 8.
- Expertmedlemmar i Forumet ska inte tillhöra någon av kategorierna I-III eller besluta/rösta om standardförslag, utan bidra till standardutvecklingen genom att ge råd.
- Sedan enighet har nåtts i Forumet, överlämnas formellt Standarden till styrelsen för Svenska PEFC för fortsatt handläggning i PEFC systemet.

3. Utveckling av Skogsstandarden, konsultationer

- Forumets verksamhet ska vara möjligt att följa på nätet www.pefc.se under hela processen.
- Forumet ska göra rutinerna för utveckling av standarden offentligt tillgängliga via www.pefc.se. Detta innefattar information om målsättningar, omfattning och standardutvecklingsprocessens olika steg och dess tidplan. Forumet ska regelbundet se över rutinerna för standardutveckling och då beakta kommentarer från intressenter.
- Forumet ska inbjuda alla de intressenttyper som är uppräknade i punkt 1. ovan till öppna seminarier för att diskutera standardutvecklingen samt erbjuda intresserade plats i arbetsgrupperna enligt nedan. Accepterande eller nekande av nomineringar ska kunna motiveras i förhållande till kraven på balanserad representation i arbetsgruppen/kommittén och tillgängliga resurser för standardutveckling.
- Svenska PEFC:s arbetsgrupp för System och rutiner för produktion & miljö ska ansvara för att förslag till förändringar rörande Skogsbruks- och Miljöstandard utarbetas och tillställs forumet.
- Svenska PEFC:s arbetsgrupp för System och rutiner för sociala frågor ska ansvara för att förslag till förändringar rörande den sociala standarden utarbetas och tillställs forumet.

- Svenska PEFC:s arbetsgrupp för System och rutiner för spårbarhetscertifiering ska ansvara för att förslag till förändringar rörande standardens koppling den internationella spårbarhetsstandarderna utarbetas och tillställs forumet.
- Arbetsgruppens/kommitténs arbete ska vara organiserat på ett öppet och transparent sätt där:
  - arbetsutkast ska vara tillgängliga för alla medlemmar i arbetsgruppen/kommittén,
  - arbetsgruppens alla medlemmar ska ges meningsfulla möjligheter att bidra till arbetsutkasterna och
  - kommentarer och synpunkter från alla medlemmar i arbetsgruppen/kommittén ska beaktas på ett öppet och transparent sätt och beslut samt föreslagna ändringar ska registreras.
- Forumet ska organisera ett öppet seminarium för att presentera och diskutera de föreslagna procedurerna och förutsättningarna som getts av styrelsen för Svenska PEFC.
- Forumet ska organisera ett öppet seminarium för att presentera och diskutera det första standardutkastet som ska publiceras på nätet www.pefc.se för allmän konsultation.
- Forumet ska organisera ett öppet seminarium för att presentera och diskutera resultat från den allmänna konsultationen på nätet samt det andra utkastet som föreslås bli antaget av Forumet.
- Forumet ska mot slutet av sitt arbete organisera en speciell hearing med de statliga Skogsvårds-, Miljö- och Antikvarie myndigheterna för att värdera slutförslaget vis-à-vis policier, lagar och förordningar.
- Slutförslaget till skogsstandard ska därefter klart annonseras och vara enkelt tillgängligt på nätet, www.pefc.se för att lära, kommentera och utvärdera under minst 60 dagar.
- Efter det ska en sammanfattning av mottagna kommentarer rörande substantiella frågor, inklusive resultatet av deras behandling i Forumet, göras tillgänglig på www.pefc.se.

4. Pilotförsök

Nya inslag i skogsstandarderna som övervägs i Forumet och som inte är väl kända och hittills tillämpade ska testas praktiskt i fält. Likaså ska kriterier och indikatorer som Forumet preliminärt kommer överens om och vill införa men som är nya och svåra att definiera för certifierade företag eller certifieringsorganisation ska också testas i fält. Sådana praktiska test ska dokumenteras på nätet www.pefc.se och vunna erfarenheter ska inkluderas i den slutliga standarden.

5. Underhåll av skogsstandarderna

Skogsstandarderna ska revideras vart femte år och däremellan underhållas.

- Styrelsen för Svenska PEFC ska ta initiativ till revision genom att etablera ett Forum, vilket ska startas 1½ år innan den existerande standarden går ut.
- En arbetsgrupp för system och rutiner för produktion och miljö ska ansvara för underhållet mellan de femåriga översynerna.
- En arbetsgrupp för system och rutiner för sociala frågor ska ansvara för underhållet mellan de femåriga översynerna.
- En arbetsgrupp för system och rutiner för struktur- och övriga krav ska ansvara för underhållet mellan de femåriga översynerna.

6. Dokumentation av procedurerna för utarbetande av Svenska PEFC skogsstandard

- Standardforumets möten ska dokumenteras och publiceras på nätet www.pefc.se
- Avgivna kommentarer under standardutvecklingsarbetet -före och efter det att utkastet är presenterat - ska dokumenteras elektroniskt och på papper. Även inkommande brev och muntliga kommentarer per telefon eller "live" ska sammanfattas. Alla kommentarer och förslag ska presenteras för Forumet, diskuteras och övervägas. När sådana förslag förbättrar kriterier eller indikatorer ska de införas i standarden. Alla inkommande kommentarer ska dokumenteras på papper.
- All dokumentation ska sparas i minst fem år.

7. Öppenhet och allmän tillgänglighet

Forumet ska upprätta en kontaktfunktion för information, förfrågningar och klagomål rörande standardutvecklingsverksamheten. Kontaktfunktionen ska göras enkelt tillgänglig via www.pefc.se. Standardforumets aktiviteter ska löpande dokumenteras på nätet, www.pefc.se på svenska. Utkasten till Skogsstandard ska översättas till engelska och dokumenteras på nätet, www.pefc.se.

8. Besvärs- och klagomålsprocedurer

Under standardutvecklingsarbetet ska Forumet genom sin styrelse sträva efter full enighet inom hela gruppen. Dock kan gruppen initialt vara oense. Det kan gälla frågor som tagits upp internt i Forumet eller idéer och förslag som kommer utifrån. I sådana fall ska besvärs- och klagomålsproceduren startas av Forumets styrelse.

När ett klagomål har tagits emot ska Forumet, via sin styrelse:

- a) bekräfta mottagande av klagomålet till den klagande
  - b) samla in och verifiera all nödvändig information för att validera klagomålet, utvärdera klagomålets sakfråga på ett opartiskt och objektivt sätt och ta ett beslut rörande klagomålet samt
  - c) formellt, inom tre månader, meddela till den klagande det beslut som tagits rörande klagomålet och dess behandling.
- Det första steget i besvärsprocessen ska vara att utse en oberoende person utanför Forumet, vilken är väl insatt den fråga tvisten gäller. Denna person ska tillföra nödvändig extern expertis och tillsammans med de oense i Forumet bilda en arbetsgrupp för att slita tvisten. Om arbetsgruppens förslag till lösning ändå inte leder till enighet i Forumet ska omröstning ske inom respektive kategori (I-III), en röst per organisation. Majoriteten inom varje kategori (I-III) utgör kategorins uppfattning. Om alla tre kategorierna har samma uppfattning blir det Forumets uppfattning. Om två kategorier har en uppfattning och en kategori en annan uppfattning, ska Forumets styrelse utse en skiljenämnd om tre personer som ska överväga om förutsättningarna för PEFC tolkning av konsensus (ISO) har uppfyllts och avgöra tvisten eller skicka tillbaka den till Forumet.

9. Den överenskomna skogsstandarden

När standardforumet har fullgjort sitt arbete ska det rapportera tillbaka till styrelsen för Svenska PEFC och överbringa den överenskomna skogsstandarden för godkännande och vidare hantering i PEFC systemet. Den formellt godkända standarden/de normativa dokumenten ska publiceras på lämpligt sätt och göras offentligt tillgängliga.

Styrelsen för Svenska PEFC ska bestämma ansökningsdatum och datum för övergångsperiodens slut för reviderade standarder/normativa dokument.

- Perioden från publicering av standarden fram till ansökningsdatum ska inte överstiga ett år. Denna behövs för godkännande av reviderade standarder/normativa dokument, för att introducera ändringar och för informations spridning och utbildning.
- Övergångsperioden ska inte överstiga ett år, förutom under berättigade exceptionella omständigheter när genomförande av reviderade standarder/normativa dokument kräver en längre period.